

PREDNOSTI I NEDOSTACI UVOĐENJA EURA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Radan, Danijela

Master's thesis / Specijalistički diplomski stručni

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of economics Split / Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:124:325437>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-20**

Repository / Repozitorij:

[REFST - Repository of Economics faculty in Split](#)

SVEUČILIŠTE U SPLITU
EKONOMSKI FAKULTET

ZAVRŠNI RAD

**PREDNOSTI I NEDOSTACI UVOĐENJA EURA U
REPUBLICI HRVATSKOJ**

Mentor:

Prof. dr. sc. Branko Grčić

Student:

Danijela Radan

Split, svibanj 2021.

SADRŽAJ:

1. UVOD	3
1.1. Definiranje problema istraživanja	3
1.2. Ciljevi rada	5
1.3. Metode rada	5
1.4. Struktura rada	6
2. POVIJEST EURA	7
2.1. Kratka povijesna pozadina	7
2.2. Formiranje Europske monetarne unije i uvođenje eura	10
3. UVJETI I STRATEGIJA UVOĐENJA EURA U RH	15
3.1. Uvjeti uvođenja eura u RH	15
3.2. Strategija uvođenja eura u RH.....	20
4. PREDNOSTI I NEDOSTATCI UVOĐENJA EURA U RH	24
4.1. Prednosti uvođenja eura u RH	27
4.1.1. Uklanjanje valutnog rizika u gospodarstvu	27
4.1.2. Smanjenje troška zaduživanja i smanjenje premije rizika	28
4.1.3. Smanjenje rizika izbijanja valutne i bankovne krize	29
4.1.4. Niži transakcijski troškovi	30
4.1.5. Druge prednosti	31
4.2. Nedostatci uvođenja eura u RH	31
4.2.1. Gubitak samostalne monetarne politike	31
4.2.2. Porast razine cijena zbog konverzije.....	32
4.2.3. Drugi nedostatci	33
5. ISKUSTVA NEKIH ZEMALJA ČLANICA EUROZONE S UVOĐENJEM EURA. 36	
5.1. Iskustva Slovenije	36
5.2. Iskustva Slovačke.....	39
6. ZAKLJUČAK	43
LITERATURA	45
POPIS SLIKA I TABLICA	49
SAŽETAK	50
SUMMARY	51

1. UVOD

1.1. Definiranje problema istraživanja

Porijeklo ideje o jedinstvenoj valuti na europskom kontinentu datira još od 1970-tih godina prošlog stoljeća, no najznačajniji naponi u njezinu oživotvorenju dogodili su se tek nekoliko desetljeća kasnije, 1990-ih. Misao za koju se s pouzdanjem može tvrditi da je dugo „bila u zraku“, tih je godina dobila snažan uzlet. Namjera je postala konkretna, te su podvojene sile o osnovanosti ovog ambicioznog pothvata ipak prevagnule u korist kreiranja zajedničke europske valute. Naime, unatoč glasnoj opoziciji i uočavanju značajnih izazova upravljanja jedinstvenom valutom na tako raznolikom području, euro je stupio na snagu već krajem tog desetljeća. Dakle, 1999. godine valuta je kreirana u virtualnom smislu, a tri godine nakon toga počeo je i njezin fizički opticaj.¹

Stvaranje eura bio je odraz plemenite želje za približavanjem europskih država i jačanjem kontinenta u cjelini. Zajednička valuta trebala je poslužiti kao značajno sredstvo unutar organiziranog kultiviranja veće međusobne povezanosti i sličnosti europskih država. No, usprkos pozitivnim poticajima, postupak te učinci usvajanja eura često su pod kritikama radi manjkavosti, zbog kojih se umanjuje ili čak u potpunosti gubi suštinska bit. U tom pogledu, iskustva su potvrdila teze o mogućoj pojavi kontraefekata i snazi njihovih reperkusija. Dakle, umjesto namjeravanog smanjenja različitosti među standardima europskih zemalja, uvođenje eura može katalizirati još veće razdore i neravnoteže. Što znači da su zabrinutosti bile opravdane, a zavjet za širenjem prosperiteta unutar cijele Europe odveć optimističan. Sukladno uočenim diskrepancijama, postoji mnogo skeptika koji preispituju valjanost odluke smjenjivanja vlastite valute za euro. Štoviše, u pitanje se dovodi i dugoročna održivost toliko dugo „snivane“ zajedničke europske valute.² Glede toga, često se mogu čuti komentari slični onom Joseph E. Stiglitz, američkog profesora i dobitnika Nobelove nagrade u području ekonomije. Stiglitz (2017) kaže: „*Euro se može i treba spasiti – ali ne po svaku cijenu.*“³

¹ Buti, M., Van den Noord, P. (2009): THE EURO: PAST SUCCESSES AND NEW CHALLENGES, National Institute Economic Review, 68-85, (208), str. 69, raspoloživo na: <http://www.jstor.org/stable/23880760> [26.01.2021.].

² Stiglitz, J. E. (2017): Euro: Kako zajednička valuta prijeti budućnosti Europe, Profil knjiga, Zagreb, str. 51-52.

³ Ibid. str. 227.

Kako je usvajanje eura ugovorna obveza svih novopridošlih članica Europske unije (EU)⁴, određeno je da svaka država pristupa procesu potpune euroizacije⁵ onda kada je za to „dorasla“. Naime, nakon službenog pridruživanja inim europskim državama pod okrilje EU, nova članica ne stječe pravo za prisvajanje eura tek po osnovi svog novog statusa. Ona mora ostatku zajednice dokazati svoju podobnost za ulazak u monetarnu uniju (EMU)⁶ i preuzimanje eura kao svoje vlastite valute. Kako bi se nova članica u potpunosti integrirala u eurozonu⁷ i uvela euro, mora udovoljiti kriterijima ekonomske i pravne konvergencije. Jedan od kriterija ekonomske konvergencije je nužnost sudjelovanja u Europskom tečajnom mehanizmu (ERM 2)⁸ u trajanju od najmanje dvije godine. Samo vrijeme ulaska u ERM 2 ovisno je o nizu unutarnjih i vanjskih okolnosti. Političko i ekonomsko ozračje, fiskalna i financijska situacija, kao i podrška drugih država članica, utječu na duljinu perioda između pristupa Uniji i pristupa Tečajnom mehanizmu. Ovaj uvjet po mnogima se smatra „finalnim zadatkom“ s kojim država zaokružuje sve svoje dotadašnje napore i konačno ulazi u eurozonu, ili se bar nepovratno kreće ka njoj. Naime, treba napomenuti to da dvije godine predstavlja minimalno razdoblje, a koje će se nastaviti sve dok ocjena nadležnih tijela ne bude na strani spremnosti države za euro. Ovome svjedoče države koje su morale višestruko produžiti spomenuti period prije nego li im je odobreno preuzimanje zajedničke valute. Republika Hrvatska je tek započela ovaj proces i to sa sedmogodišnjim počekom od punopravnog članstva. Na dan 10. srpnja 2020. godine, nakon uspješne provedbe mjera za ulazak u europski tečajni mehanizam, Hrvatska je primljena u ERM 2.

Obzirom da Hrvatska nije odmah po ulasku u EU udovoljavala propisanim kriterijima te nije bila podobna za ulazak u Tečajni mehanizam, o očekivanoj zamjeni kune za euro moglo se dugo promišljati i pripremati. Dakle, ova tema je već duži niz godina u središtu raznih rasprava i špekulacija. Razumljivo je da svoja mišljenja o ovakvoj povijesnoj prekretnici imaju brojni ekonomski i ini stručnjaci, ali i „obični“ građani. Ususret Hrvatskog pristupanja posljednjem koraku, Tečajnom mehanizmu, tema je postala još relevantnija, odnosno sada je odista aktualna. Shodno tomu, osnovni problem koji se sagledava u ovom radu jest vezan za očekivanu potpunu euroizaciju u Hrvatskoj. Zamjena nacionalne valute – kune, za jedinstvenu valutu eurozone –

⁴ U radu će se uz puni naziv i kraticu ponekad koristiti i izraz Unija.

⁵ Euroizacija je pojam koji se koristi za opisivanje zastupljenosti eura u određenoj državi.

⁶ Eng. The Economic and Monetary Union

⁷ Eurozona ili europodručje su nazivi koji se koriste za osvajanje država članice EU koje su prihvatile jedinstvenu europsku valutu – euro.

⁸ U nastavku rada će se uz kraticu ERM 2 koristiti i izraz Tečajni mehanizam.

euro, donijet će određene pogodnosti kao i neke poteškoće, a koje će se ovdje pokušati predočiti na sistematičan i koncizan način.

1.2. Ciljevi rada

Osnovni cilj ovog rada jest prezentacija mogućih učinaka koji slijede nakon zaključivanja procesa eurointegracije i prihvaćanja eura kao službene valute u RH. Osim što će se ponuditi niz stručnih mišljenja koja obuhvaćaju kako prednosti pa tako i nedostatke eura za Hrvatsku, uporišna problematika će se potkrijepiti i primjerima drugih zemalja članica eurozone. Jezgrovitim osvrtom na tijek i rezultate usvajanja eura kod Slovenije i Slovačke, ukazati će se na moguće pouke za Hrvatsku. Iskustvima dviju nama usporedivih država oblikuje se potpunija ideja o tome kako uspješnije ovladati procesom euroizacije – koji faktori mogu pridonijeti i na koje nepovoljne stavke valja obratiti pozornost. Osim toga, u svrhu postizanja cjelovitog razumijevanja, u radu se pojašnjavaju temelji nastanka eura, a čiju je genezu nemoguće odvojiti od Europske unije. Stoga ovaj rad sadrži i kratku povijest nastanka kako eura pa tako i same nadnacionalne zajednice europskih država – EU.

1.3. Metode rada

Podaci objedinjeni unutar ovog rada prikupljeni su iz različitih sekundarnih izvora, što obuhvaća fizički oblik - tiskane knjige i časopise, te digitalne medije - internetske članke i prezentacije. Dakle, glavno vrelo informacija čine knjige, članici i službeni dokumenti, predočeni uglavnom na hrvatskom i engleskom jeziku. No, u svrhu dvaju odabranih praktičnih primjera, informacijska podloga je proširena i na publikacije na slovenskom te slovačkom jeziku. Osim toga, službena priopćenja, objave za javnost te nezavisna stručna mišljenja, čine sadržajnu nadopunu primarnim izvorima, dodajući tako određene recentne brožčane podatke i činjenice koje nisu prethodno uključene.

Nadalje, u kontekstu znanstveno-istraživačkih metoda, pri izradi rada su primijenjene slijedeće:

- Analiza i sinteza – postupak raščlanjivanja kompleksne cjeline na njezine jednostavnije elemente, sa svrhom lakšeg proučavanja, jest analiza. Njoj obratan proces, okupljanja elementarnih dijelova kako bi se formirala sadržajno bogatija cjelina, naziva se sinteza.

- Indukcija i dedukcija – svrha indukcije kao misaonog procesa jest stvaranje generalizacija. Dakle, općih zaključaka temeljem pojedinačnih sudova. S druge strane, dedukcijom se od činjenica općeg karaktera izvode pojedinačni sudovi.
- Kompilacija, deskripcija i komparacija – su sve nezaobilazne metode pri izradi radova. Ove elementarne metode podrazumijevaju radnje prikupljanja i objedinjavanja relevantnih informacija iz različitih izvora, jednostavno činjenično (dakle nekritičko) opisivanje te razmatranje sličnosti i različitosti između istraživanih predmeta.

1.4. Struktura rada

Rad je oblikovan tako da sadrži šest temeljnih poglavlja, uključujući *Uvodno* poglavlje, kojemu je cilj sagledati najbitnije odrednice rada, te *Zaključak* koji sadrži susedu obrađene tematike. Pored prethodnih napomena i konačnog osvrta, ostala četiri poglavlja posvećena su cjelovitom razlaganju specifičnog interesnog područja. Sukladno tomu, te sa svrhom jasnijeg tumačenja složenih koncepata, pojava i pojmova, ta poglavlja su raščlanjena na potpoglavlja.

U prvoj problemski orijentiranoj cjelini, razmatra se povijesni nastanak eura, dakle okolnosti koje su dovele do nastanka te ideje te radnje koje su dovele do njezine realizacije. Sljedeće poglavlje fokusirano je na opservaciju onih elemenata koji su bitni za Hrvatsku, konkretno. To su u prvom redu uvjeti koji moraju biti zadovoljeni, te nacionalna strategija primicanja ka konačnom cilju - potpunog integriranja u europodručje. Nakon toga, u idućem dijelu se analitički sagledavaju prednosti i nedostaci zamjene nacionalne hrvatske valute za euro. Ovaj dio baziran je ne samo na službenim priopćenjima već sadrži i neovisna mišljenja domaćih stručnjaka. Kao nadopunu prethodnom poglavlju, zadnji dio prije zaključka, posvećen je primjerima europskih država koje su ranije uvele euro te s njegovim efektima imaju višegodišnje iskustvo. Kao dva takva relevantna primjera izdvojene su Slovenija i Slovačka koje su povijesno imale vrlo sličan put integracije u EU, a čije su nacionalne valute zamijenjene eurom, prije više od deset godina. U zaključku se kao što je naznačeno, izlažu najbitnije determinante radom pojašnjenog problema. Nakon toga slijede i reference na sve korištene literarne i druge informacijske izvore. Naposljetku, pruža se i popis slika i tablica, kao i sažetak rada na hrvatskom i engleskom jeziku.

2. POVIJEST EURA

2.1. Kratka povijesna pozadina

Za početak valja napomenuti kako europski kontinent ima dugu i turbulentnu monetarnu povijest, a koja je kako opisuje autor Šonje (2019) proizašla iz velike gužve na malom prostoru. Riječima samog autora: „*Europa je relativno mali, ali gusto naseljen komad tla, s duboko povezanim trgovačkim, investicijskim, kulturnim i inim tokovima, ali razmrvljen na manje političke i monetarne entitete.*“⁹ Šonje pojašnjava kako situacija monetarne heterogenosti među geografski odvojenim ali ipak duboko povezanim entitetima dovodi do niza vanjskopolitičkih i unutarpolitičkih reakcija. Neravnoteža nastaje onda kada dođe do promjene nekog nacionalnog tečaja, a budući da to uvijek rezultira poboljšanjem položaja subjekata iz jedne europske države na štetu subjektima iz druge. Osim toga, promjena tečaja rezultira i u promjeni relativnih odnosa ekonomske moći među građanima te iste zemlje. Zbog takvog remećenja ravnopravnosti uvjeta „igre“ na europskoj „areni“, države su tijekom povijesti pribjegavale različitim instrumentima zaštite. Značajno sredstvo zaštite, u takvim okolnostima bili su i brojni tečajni aranžmani.¹⁰

Pored raznih savezništava, ono čemu je velika koncentracija različitih naroda na relativno malom području naročito „kumovala“ bilo je učestalo sukobljavanje pa i ratovanje. Međutim, nakon II. svjetskog rata, produženje takovog stanja i koegzistiranja više nije bilo moguće radi prijetnje potpune devastacije država. Razorni efekti rata, izgradili su put ka potpuno drugačijem pristupu, štoviše ideologiji, i to onoj europskog integriranja. Glede spomenutog obrata, Mintas-Hodak (2004) napominje da se ideja o ujedinjenoj Europi javila mnogo ranije, i to još u 17. stoljeću (a u obrisima još i ranije).¹¹ Zaista, nekoliko kraljeva, careva i diktatora pokušalo je silom „ujediniti“ Europu. No, postoji i duga povijest prijedloga za ujedinjenje Europe na mirniji i kooperativniji način. Pa je tako već 1814. godine francuski filozof Saint-Simon došao iznenađujuće blizu današnjem institucionalnom okviru EU.¹² Unatoč tome, početak europskih

⁹ Šonje, V. (2019): Euro u Hrvatskoj: Za i protiv, Arhivanalitika d.o.o., Zagreb, str. 103.

¹⁰ Ibid. str. 89-90.

¹¹ Mintas-Hodak, Lj. (ur.) (2004): Uvod u Europsku uniju, Mate, Zagreb, str. 4.

¹² Cuyvers, A. (2017): The Road to European Integration. In Cuyvers A., Ugirashebuja E., Ruhangisa J., Ottervanger T. (Eds.), East African Community Law: Institutional, Substantive and Comparative EU Aspects, 22-42, Brill, Leiden; Boston, str. 25, raspoloživo na: <http://www.jstor.org/stable/10.1163/j.ctt1w76vj2.6> [26.01.2021.].

integracija se najčešće smješta u vrijeme nakon II. svjetskog rata. Kao razlog tome navodi da su se tek nakon II. svjetskog rata stvorili objektivni uvjeti za ozbiljnije djelovanje ka postupnom europskom ujedinjavanju. Nadalje, tek tada su se na političkoj sceni Europe javile i političke osobe dovoljno snažne da tu zamisao iskoriste za postizanje trajnog mira i stabilnosti.¹³

Nakon rata, ubrzo je postalo očito da su za obnovu europskih ekonomija i ponovnu uspostavu normalnih ekonomskih odnosa u Europi, ali i kako bi se Europa odviknula od jake ovisnosti o pomoći Sjedinjenih američkih država,¹⁴ potrebni posebni i usmjereniji naponi. Napori u obnovi Europe trebali su bliže uključivati same europske zemlje. Za SAD, humanitarna razmatranja bila su važan razlog da se tako veliki broj država ne ostavi u opustošenoj situaciji. Ungerer (1997) ukazuje na moguću lošu perspektivu pribjegavanja Europe komunističkoj ideologiji Sovjetske unije. Stoga je SAD poduzela inicijativu te razvila novu strategiju posebno usmjerenu ka Europi. Nova strategija je bila vizionarska a istovremeno i pragmatična, a započela je govorom američkog državnog tajnika, savezne države Georgie, Georgea C. Marshalla.¹⁵ U svom slavnom govoru, održanom na Sveučilištu Harvard, 5. lipnja 1948. godine, Marshall je najavio pomoć te raspodjelu američkih sredstava, a u koju svrhu je te iste godine osnovana i Organizacija za europsku ekonomsku suradnju.¹⁶ Sjedinjene američke države, međutim, nametnule su i jedan uvjet zemljama primateljima pomoći: zahtijevale su da ukinu trgovinske barijere među sobom radi promicanja gospodarskog razvoja.¹⁷ Marshallovim planom,¹⁸ sve europske države, uključujući i one na istoku, pozvane su da sudjeluju u obnovi svojih gospodarstava. No, Sovjetski savez kao i zemlje u sferi njegova utjecaja odbile su prijedloge SAD-a.¹⁹

Dakle, još u vrijeme II. svjetskog rata, konačno je počelo sazrijevati uvjerenje da države u Europi ne mogu samim svojim postojanjem osigurati ni unutrašnji ni međunarodni mir, ni sigurnost, a ni stabilne unutrašnje poretke. Postajalo je sve jasnije da je to moguće postići samo ako države djeluju zajedno, u tješnjoj međusobnoj suradnji. Stasanju takvog uvjerenja bitno je doprinijela i gore spomenuta hladnoratovska bipolarizacija Europe. Vojno i ekonomski

¹³ Mintas-Hodak, Lj. (ur.) (2004): Uvod u Europsku uniju, Mate, Zagreb, str. 4.

¹⁴ U nastavku rada: SAD

¹⁵ Ungerer, H. (1997): A Concise History of European Monetary Integration: From EPU to EMU, Quorum books, Westport, CT, USA, str. 23-24.

¹⁶ U nastavku rada OEEC (eng. the Organization of European Economic Cooperation)

¹⁷ Zestos, G. K., Benedict, J. M. (2018): European Monetary Integration: A History, str. 133, raspoloživo na: <https://bit.ly/2MqxedX> [26.01.2021.].

¹⁸ Marshallov plan se još naziva i Program europske obnove.

¹⁹ Ungerer, H. (1997): A Concise History of European Monetary Integration: From EPU to EMU, Quorum books, Westport, CT, USA, str. 25.

oslabljene zapadnoeuropske države strahovale su od moguće opasnosti koja je dolazila s istoka kontinenta. Iako je SAD prihvatio osigurati obranu i sigurnost u Europi, države Zapadnog bloka bile su snažno potaknute na izgradnju novog institucionalnog oblika koji bi im mogao jamčiti sigurnost i mir.²⁰

Gore opisano predstavlja početke jačanja ujedinjenja kao rješenja za naizgled vječno sukobljavanje na europskom kontinentu. Iako tih godina govor o zajedničkoj valuti nipošto nije bio konkretan, veoma je bitno razumjeti koji su povijesni temelji doveli do formiranja današnjeg eura. Zestos i Benedict (2018) pišu kako je rasprava o monetarnoj i ekonomskoj integraciji započela kolapsom Brentton-Woods međunarodnog monetarnog i deviznog sustava. Taj događaj s kraja 1970-ih, je tvrde autori, nekim europskim zemljama stvorio priliku da samostalno teže ekonomskoj integraciji te monetarnoj i tečajnoj stabilnosti.²¹

No, prije nego li se to zbilo, proces europskog zbližavanja je progresivno jačao. Osnivaju se supranacionalne zajednice, da bi potom u područje diskursa i veće pažnje ušle i propozicije o monetarnoj uniji.

- 1948. godine u Den Haagu je organiziran (nevladin) Europski kongres na kojem je sudjelovalo 700 delegata iz 16 država. Rasprave kongresa uključivale su govor o europskoj zajednici kao supranacionalnoj tvorevini i njenim institucijama. Diskutiralo se i o ljudskim pravima, zajedničkom tržištu te monetarnoj uniji.²²
- 1949. godine osnovano je Vijeće Europe, s ciljem učvršćivanja demokracije, vladavine prava i zaštite ljudskih prava na europskom kontinentu kako se strahote dvaju svjetskih ratova više nikad ne bi ponovile. Godinu dana nakon toga, dakle 1950. usvojena je Europska konvencija o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda, u skladu s kojom je 1959. utemeljen Europski sud za ljudska prava.²³
- 1950. godine Jean Monnet, francuski političar i strateg, predlaže ideju spajanja tržišta čelika i ugljena u Njemačkoj i Francuskoj pod jedinstvenom supranacionalnom vlašću. Prijedlog je dobro prihvaćen u Njemačkoj, a uskoro su i druge zemlje, Italija i grupa BENELUX (Belgija, Nizozemska i Luksemburg), izrazile snažan interes da se pridruže mogućem sporazumu. Plan za formiranje Europske zajednice za ugljen i čelik (ECSC),²⁴ na datum 9.

²⁰ Mintas-Hodak, Lj. (ur.) (2004): Uvod u Europsku uniju, Mate, Zagreb, str. 7.

²¹ Zestos, G. K., Benedict, J. M. (2018): European Monetary Integration: A History, str. 132, raspoloživo na: <https://bit.ly/2MqxedX> [26.01.2021.].

²² Mintas-Hodak, Lj. (ur.) (2004): Uvod u Europsku uniju, Mate, Zagreb, str. 9.

²³ Internet, raspoloživo na: <https://bit.ly/3chrG02> [26.01.2021.].

²⁴ Eng. the European Coal and Steel Community

svibnja te godine najavio je Robert Schuman, francuski ministar vanjskih poslova, te se stoga taj dokument naziva Schumanova deklaracija. Ovaj aranžman dovodi i do Pariškog sporazuma koji je potpisan 1951 godine. Ciljevi tog povijesnog sporazuma su bili stvoriti učinkovito zajedničko tržište za ugljen i čelik i zaštititi mir u šest zemalja članica ECSC-a kontrolom čelika i ugljena, osnovnih sastojaka oružja.²⁵

- 1955. ministri vanjskih poslova šest članica ECSC-a sastali su se u Messini, kako bi istražili mogućnost formiranja Carinske unije (CU).²⁶ Dogovor je uspostavljen iduće godine, te je formirana CU i zajedničko tržište. 1957. godine, posredstvom Rimskog sporazuma, osnovane su još dvije zajednice, Europska ekonomska zajednica (EEC)²⁷ i Europska zajednica za atomsku energiju (EURATOM)²⁸ Rimski sporazum i dodatno zakonodavstvo kroz Jedinstveni europski akt (SEA)²⁹ odigrali su glavnu ulogu u projektu europske ekonomske integracije. Godine 1967., Ugovorom o spajanju objedinjene su tri zajednice - ECSC, EEC i EURATOM, te je stvorena Europska zajednica (EZ)³⁰ sa šest članica – Belgija, Francuska, Njemačka, Italija, Luksemburg i Nizozemska.³¹

2.2. Formiranje Europske monetarne unije i uvođenje eura

Sve gore prezentirano su neki od značajnih događaja pred uspostavu jedinstvene europske valute. Tijekom 60-ih i 70-ih dolazi do najsnažnijih istupa ka europskim integracijama. Tijekom spomenutih godina pa sve do kraja 20. stoljeća, zbililo se mnogo bitnih promjena. Što između ostalog podrazumijeva proširenja EZ-a, 1973., 1981. i 1986. godine, kao i uspostavu Europske Unije. Takve relevantne okolnosti će kao i u prethodnom potpoglavlju (sa svrhom bolje preglednosti) biti prezentirane u vidu kronoloških stavki:

- 1964. godine, Komisija EZ osnovala je Odbor guvernera središnje banke kao dio ambicioznog plana s ciljem uspostavljanja cjelovite monetarne unije do 1971. godine. Na Haškom vrhovnom sastanku 1969. Europsko vijeće imenovalo je premijera Luksemburga

²⁵ Zestos, G. K., Benedict, J. M. (2018): European Monetary Integration: A History, str. 134, raspoloživo na: <https://bit.ly/2MqxedX> [27.01.2021.].

²⁶ Eng. Customs Union

²⁷ Eng. the European Economic Community

²⁸ Eng. the European Atomic Energy Community

²⁹ Eng. the Single European Act

³⁰ Eng. the European Community (EC)

³¹ Zestos, G. K., Benedict, J. M. (2018): European Monetary Integration: A History, str. 134-135, raspoloživo na: <https://bit.ly/2MqxedX> [27.01.2021.].

Pierrea Wenera da predvodi odbor koji će istražiti pitanje stvaranja monetarne unije. 1970. godine Wernerov odbor podnosi svoje izvješće. Prema njemu, monetarna unija bi bila izvediva do 1980. godine, a uspostavila bi se odvila kroz tri uzastopne faze. Iako spomenuti plan naposljetku ipak nije usvojen, njegove su se odredbe pojavile u kasnijim programima monetarne integracije, poput Europskog monetarnog sustava (EMS)³² te Ekonomske i monetarne unije (EMU).³³ Iz tog razloga, kada je uveden euro, Pierre Werner je postao poznat i kao „Gosp. Euro“.³⁴

- Rane 1970-te bile su godine velike dolarske krize koja je otkrila krhkost međunarodnog monetarnog sustava. Ova je kriza imala snažan utjecaj na to kako je Europska zajednica vidjela vlastiti monetarni identitet te joj je dalo dodatni poticaj nastaviti težnju ka monetarnoj integraciji.³⁵ U to doba raspao se i Brenton-Woods sustav utvrđivanja pariteta valuta što je za posljedicu imalo opasno fluktuiranje svih europskih valuta. Države EZ-a su to željele ispraviti tako što su 1972. godine pokušale osnovati tzv. Europsku zonu stabilnosti, odnosno ograničiti koliko valute mogu fluktuirati u odnosu jedne prema drugoj (tzv. „zmija“). No, zbog gospodarskih poteškoća u članicama ovaj pokušaj nije uspio i 1976. godine definitivno je napušten.³⁶
- Nestabilnost valuta izazvana prijelazom na sustav slobodno fluktuirajućih tečajeva negativno je utjecala na funkcioniranje postojećih integracijskih mehanizama unutar EZ-a. To je navelo države članica da ubrzaju napore za postizanje monetarne integracije. Nekoliko prijedloga objavljeno je u drugoj polovici 1970-ih, a uspjeh je postignut u planu kojeg su pripremili njemački kancelar Helmut Schmidt i francuski predsjednik Valéry d'Estaing. Njihov je plan po prvi puta predstavljen u travnju 1978. na vrhovnom sastanku u Bremenu. U srpnju je odlučena njegova provedba, a usvojen je u prosincu 1978. na sastanku u Bruxellesu. Europski monetarni sustav (EMS) trebao je početi funkcionirati već početkom iduće godine, no započeo je uz kašnjenje, 13. ožujka 1979.³⁷ EMS se sastojao od tri glavne komponente:³⁸

1. Europska valutna jedinica (eng. the European Currency Unit – ECU);

³² Eng. the European Monetary System

³³ Eng. the Economic and Monetary Union

³⁴ Zestos, G. K., Benedict, J. M. (2018): European Monetary Integration: A History, str. 135-136, raspoloživo na: <https://bit.ly/2MqxedX> [27.01.2021.].

³⁵ Ungerer, H. (1997): A Concise History of European Monetary Integration: From EPU to EMU, Quorum books, Westport, CT, USA, str. 119.

³⁶ Mintas-Hodak, Lj. (ur.) (2004): Uvod u Europsku uniju, Mate, Zagreb, str. 18.

³⁷ Hudec, M. (2018): The Development of International Economic and Monetary Cooperation in Europe, Studia Commercialia Bratislavensia, 28-41, 11(39), str. 37, raspoloživo na: <https://bit.ly/3ad1r8v> [27.01.2021.].

³⁸ Zestos, G. K., Benedict, J. M. (2018): European Monetary Integration: A History, str. 137, raspoloživo na: <https://bit.ly/2MqxedX> [28.01.2021.].

2. Europski fond za monetarnu suradnju (eng. The European Monetary Cooperation Fund – EMCF);
 3. Tečajni mehanizam (eng. the Exchange Rate Mechanism – ERM).
- Tijekom 1980-ih pokazali su se pozitivni utjecaji EMS-a na europsko gospodarstvo, kroz stabilizaciju tečajeva. Naime, tih godina, njihova se fluktuacija smanjila za više od pola. Ali, 1992. i 1993. godine dolazi do niza devalvacija te velike krize sustava. Ta kriza je uspješno nadvladana, potičući tako daljnje korake ka produbljivanju ekonomske integracije unutar Europske zajednice. Jedan od tih koraka bilo je usvajanje Jedinственог europskog akta³⁹ početkom srpnja 1987. godine.⁴⁰ To je bilo neophodno jer je Rimski ugovor iz 1957. postavljao značajne prepreke slobodnoj mobilnosti radne snage i kapitala kao i trgovini unutar zemalja EZ-a. Ovim aktom od članica se zahtijevalo donošenje novih nacionalnih zakona (direktiva) do prosinca 1992. godine kako bi se stvorilo istinsko jedinstveno europsko tržište.⁴¹
 - Dok su zemlje EZ-a usvajale zakone u drugoj polovici 1980-ih za dovršetak jedinstvenog europskog tržišta, ekonomisti i političari zaključili su da će EZ trebati zajedničku europsku valutu kako bi se spriječile tečajne krize. U tu svrhu održan je vrhovni sastanak u lipnju 1988. godine u Hannoveru. Tada je predsjednik Komisije EZ-a Jacques Delors imenovan da predvodi odbor monetarnih stručnjaka koji će proučiti mogućnost i izraditi plan za daljnju monetarnu integraciju. Nakon godinu dana, Delorsov odbor je podnio svoje izvješće, preporuka kojega je po uzoru na Wernerov plan bilo postupno uvođenje EMU-a kroz tri faze. Poput Wernerovog plana, Delorsovo izvješće nije vizualiziralo uvođenje zajedničke europske valute, ali je zahtijevalo od zemalja EZ-a da nepovratno utvrde devizne tečajeve.⁴² Kraj 80-ih i početak 90-ih obilježile su brojne prekretnice koje su pogodovale stvaranju čvršće europske političke unije. Tijekom tog perioda cijela je Europa zahvaćena velikom političkom prekretnicom koja se dogodila uslijed raspada SSSR-a i Istočnog bloka. Nestankom politike hladnog rata u Europi pojavile su se mnoge nove države. Osamostaljene, ali ekonomski zaostale nove države srednje i istočne Europe, sada su krenule putem izgradnje demokracije, parlamentarizma i tržišnog gospodarstva.⁴³

³⁹ Eng. The Single European Act - SEA

⁴⁰ Hudec, M. (2018): The Development of International Economic and Monetary Cooperation in Europe, *Studia Commercialia Bratislavensia*, 28-41, 11(39), str. 38, raspoloživo na: <https://bit.ly/3ad1r8v> [27.01.2021.].

⁴¹ Zestos, G. K., Benedict, J. M. (2018): European Monetary Integration: A History, str. 139, raspoloživo na: <https://bit.ly/2MqxedX> [28.01.2021.].

⁴² Ibid. str. 143.

⁴³ Mintas-Hodak, Lj. (ur.) (2004): Uvod u Europsku uniju, Mate, Zagreb, str. 23.

- Ususret svih okolnosti, Europsko vijeće je odlučilo odobriti početak prve faze Delorsovog izvješća početkom srpnja 1990. Zaključili su da je daljnji razvoj integracije koji nadilazi političku sferu, iziskivao promjenu osnivačkih ugovora. Sukladno čemu je svrha sazivanja međunarodne konferencije bila kako uspostava europske monetarne unije pa tako i utemeljenje europske političke unije. Konferencija je održana na vrhovnom sastanku u Rimu tijekom prosinca 1990. godine, a zaključena je nakon godinu dana, dakle u prosincu 1991. i to na vrhovnom sastanku u Maastrichtu, Ugovorom o Europskoj uniji (EU).⁴⁴ Akt osnivanja EU poznati i kao Maastrichtski ugovor, svečano je potpisan 7. veljače 1992. godine, a stupio je na snagu 1. studenoga 1993. nakon što ga je ratificiralo svih petnaest država članica - Belgija, Francuska, Njemačka, Italija, Luksemburg, Nizozemska, Danska, Irska, Grčka, Ujedinjeno Kraljevstvo, Portugal, Španjolska, Austrija, Finska i Švedska.⁴⁵ Ugovorom definirani ciljevi ogleдали su se u promicanju gospodarskog i socijalnog napretka koji je uravnotežen i održiv, a naročito stvaranjem područja bez unutarnjih granica, jačanjem ekonomske i socijalne kohezije i uspostavljanjem EMU-a. Pored toga, istaknuta je i konačna svrha a to je uvođenje jedinstvene valute.⁴⁶
- Jedinstvena valuta, dogovorena u Maastrichtu i nazvana euro u prosincu 1995. godine, zamijenila je nacionalne valute većine država članica.⁴⁷ Naime, na vrhovnom sastanku u Bruxellesu u svibnju 1998. godine, potvrđeno je kako jedanaest od petnaest država članica EU, zadovoljava kriterije za usvajanje jedinstvene valute. Stoga su te države - Belgija, Njemačka, Španjolska, Francuska, Irska, Italija, Luksemburg, Nizozemska, Austrija, Portugal i Finska, prihvatile euro 1999. godine.⁴⁸ Nove euro novčanice i kovanice postale su zakonsko sredstvo plaćanja tek 1. siječnja 2002. No, s početkom 1999., jedanaest spomenutih država eurozone „nepovratno“ su međusobno utvrdile svoje tečajjeve, te otpočele djelovati prema monetarnoj politici koju je za sve odredila Europska središnja banka.⁴⁹ Treba spomenuti i da su Danska te Ujedinjeno Kraljevstvo „države članice s posebnim statusom“. U protokolima priloženim Ugovoru o osnivanju Europske zajednice, te dvije zemlje su dobile pravo izbora o sudjelovanju u trećoj fazi EMU-a, dakle žele li

⁴⁴ Eng. the European Union

⁴⁵ Hudec, M. (2018): The Development of International Economic and Monetary Cooperation in Europe, *Studia commercialia Bratislavensia*, 28-41, 11(39), str. 39, raspoloživo na: <https://bit.ly/3ad1r8v> [27.01.2021.].

⁴⁶ Zestos, G. K., Benedict, J. M. (2018): *European Monetary Integration: A History*, str. 144, raspoloživo na: <https://bit.ly/2MqxedX> [28.01.2021.].

⁴⁷ Mody, A. (2018): *EuroTragedy: A Drama in Nine Acts*, Oxford University Press, New York, NY, USA, str. 474.

⁴⁸ The European Central Bank (2008): *The European System of Central Banks*, str. 6. raspoloživo na: <https://bit.ly/3quo0MN> [28.01.2021.].

⁴⁹ Mody, A. (2018): *EuroTragedy: A Drama in Nine Acts*, Oxford University Press, New York, NY, USA, str. 474.

usvojiti euro. Obje države su iskoristile *opt out* klauzulu obavijestivši Vijeće EU da zasad ne namjeravaju preći na treću fazu, tj. još ne namjeravaju postati dijelom europodručja.⁵⁰ Godinu dana prije nego li su fizički novci pušteni u opticaj, dakle 2001. i Grčka je zadovoljivši uvjete postala članicom eurozone.

- Narednih je godina EU doživjela nekoliko proširenja, a 2020. i jedno povijesno smanjenje, kada se Ujedinjeno Kraljevstvo (koje i nije prihvatilo zajedničku valutu), odlučilo za izlazak. Tako da od 2020. godine EU broji 27 članica, od čega njih 19 sudjeluje u eurozoni.

⁵⁰ The European Central Bank (2008): The European System of Central Banks, str. 7. raspoloživo na: <https://bit.ly/3quo0MN> [28.01.2021.].

3. UVJETI I STRATEGIJA UVOĐENJA EURA U RH

3.1. Uvjeti uvođenja eura u RH

U prethodnom poglavlju spomenuto je Delorovo izvješće kojim su konkretizirane tri uzastopne faze nužne za uspostavljanje EMU-a. Napomenuto je i da kao u slučaju Wernerovog plana koje mu je prethodilo, jedinstvena valuta nije bila striktno definirana. Naime, izvješćem je postavljen opis monetarne unije i to kao valutnog režima s potpuno konvertibilnim valutama, s potpuno slobodnim kretanjem kapitala i nepovratno fiksnim tečajevima. Dakle, opisana je *de facto* monetarna unija s različitim valutama. No, iako Delorovim izvješćem jedinstvena valuta nije profilirana kao neophodan element monetarne unije, ocjena je bila da je ista poželjna iz ekonomskih, psiholoških te političkih razloga.⁵¹ Ova naznaka je bitna, a budući da se u određenim izvorima tvrdi kako je upravo ovim izvješćem, unutar treće faze formiranja EMU-a, predviđeno uvođenje jedinstvene valute. Istina je da Delorosovim izvješćem nisu definirani ni striktni vremenski periodi za pojedinu fazu, kao ni apsolutna nužnost adaptiranja zajedničke valute unutar tog procesa. Te dvije izuzetno bitne stavke uvedene su u Maastrichtskom ugovoru o Europskoj uniji.

U tom smislu, Maastrichtskim ugovorom uspostavljeni su kriteriji (uvjeti) za sudjelovanje u trećoj fazi EMU, tj. uvjeti koje je potrebno ispuniti za uvođenje jedinstvene valute – eura. Riječ je o dva temeljna uvjeta:⁵²

1. Postizanju visokog stupnja održive konvergencije (tzv. ekonomska konvergencija) i;
2. Postizanju usuglašenosti nacionalne legislative svake države članice s člancima 108. i 109. Ugovora o Europskoj uniji (tzv. pravna konvergencija).

Ovdje valja skrenuti pozornost na činjenicu da su sve države koje su ušle u EU poslije 1992. morale potpisati Ugovor i preuzeti cijeli paket, što znači da nisu mogle dobiti *opt-out* klauzulu, tj. izuzeće od uvođenja.⁵³

⁵¹ Enderlein, H., Rubio, E. (2014): 25 years after the Delors report: Which lessons for Economic and monetary union?, str. 6, Jacques Delors Institute (Notre Europe), Paris, raspoloživo na: <https://bit.ly/36uF3pZ> [31.01.2021.].

⁵² Faulend, M., et. al. (2005): Kriteriji Europske unije s posebnim naglaskom na ekonomske kriterije konvergencije - Gdje je Hrvatska?, Hrvatska narodna banka, Zagreb, str. 3, raspoloživo na: <https://bit.ly/3r4vg1K> [31.01.2021.].

⁵³ Ibid.

Pet Maastrichtskih kriterija konvergencije su:⁵⁴

1. Stopa inflacije ne smije biti veća od 1,5% iznad prosječne stope inflacije u tri države s najnižom stopom inflacije;
2. Dugoročna kamatna stopa ne smije biti veća od dva postotna boda iznad prosječne kamatne stope triju zemalja s najnižom stopom inflacije;
3. Udio državnog proračuna u BDP-u ne smije biti veći od 3%;
4. Omjer državnog duga u BDP-u ne smije prelaziti 60%, niti se ubrzano približavati tom omjeru;
5. Tečaj svake države trebao bi ostati unutar $\pm 2,25\%$ normalnog opsega Mehanizma deviznih tečajeva (ERM) bez devalvacije tijekom posljednje dvije godine prije ispitivanja ispunjena uvjeta.

Nakon uspostave EMU-a, nekoliko je zemalja, a naročito Njemačka, postalo zabrinuto da će druge zemlje članice EMU-a prekršiti kriterij javnog deficita. Stoga je Njemačka zahtijevala da EMU usvoji Pakt o stabilnosti i rastu (SGP),⁵⁵ koji je inzistirao na tome da zemlje EMU-a nastave biti fiskalno oprezne. SPG je zahtijevao od zemalja članica da svoj omjer javnog deficita u BDP-u održe ispod 3%, a omjer vanjskog duga i BDP-a ispod 60%. (ako omjer duga premaši ovu razinu, tada ga treba primjerenim tempom smanjiti prema ciljanom omjeru)⁵⁶ Ovaj pakt je svojevrsna „produžena ruka“ Ugovora iz Maastrichta u smislu da pobliže definira njegove odrednice, definira zdravu fiskalnu politiku kao onu kod koje je proračunski saldo blizak ravnoteži ili u plusu (proračunski višak).⁵⁷ Međutim kako su inicijalne odredbe pakta kršene, čelnici zemalja EMU-a odlučili su se na reformu istog 2005. godine,⁵⁸ definirajući nekoliko situacija i izuzeća koji bi opravdali kršenje granice od 3%.⁵⁹

Nadalje, izvorni tečajni mehanizam ERM, koji je postojao od ožujka 1979. godine, te bio jedna od sastavnica EMS-a, početkom 1999. godine, zamijenjen je tečajnim mehanizmom ERM 2. Izvorni tečajni mehanizam, koji je za cilj imao smanjenje varijabilnosti tečaja i promicanje monetarne stabilnosti među valutama početnih osam država članica, napušten je pri iniciranju treće faze EMU-a. Istog dana, sada bivši ERM naslijedio je novi tečajni mehanizam ERM 2.⁶⁰

⁵⁴ Zestos, G. K., Benedict, J. M. (2018): European Monetary Integration: A History, str. 144, raspoloživo na: <https://bit.ly/2MqxedX> [31.01.2021.].

⁵⁵ Eng. the Stability and Growth Pact

⁵⁶ Ibid. str. 152.

⁵⁷ Faulend, M., et. al. (2005): Kriteriji Europske unije s posebnim naglaskom na ekonomske kriterije konvergencije - Gdje je Hrvatska?, Hrvatska narodna banka, Zagreb, str. 9, raspoloživo na: <https://bit.ly/3r4vg1K> [31.01.2021.].

⁵⁸ Određene nadopune su uvedene i 2011. te 2013. godine.

⁵⁹ Internet, raspoloživo na: <https://bit.ly/39wYVur> [31.01.2021.].

⁶⁰ Internet, raspoloživo na: <https://bit.ly/2Nyp0km> [31.01.2021.].

Bitna distinkcija između dva tečajna mehanizma jest u znatno širem rasponu fluktuiranja tečajeva s prijašnjih +/- 2% (kod ERM), na +/- 15% (kod ERM 2) u odnosu na središnji paritet.⁶¹ ERM 2 ima dvije glavne svrhe. Prva je da djeluje kao aranžman za upravljanje tečajevima između valuta zemalja sudionica i eura, a druga je pomoć u procjeni konvergencije za usvajanje eura kako je utvrđeno člankom 140. Ugovora o funkcioniranju Europske unije. Stoga sudjelovanje u ERM 2 nije samo u pravnom smislu srž kriterija konvergencije stabilnosti tečaja, već je i sredstvo za ispitivanje održivosti konvergencije prije i nakon usvajanja eura.⁶²

Tablica 1: Konvergenjski kriteriji

Kriterij	Referentne vrijednosti	Objašnjenje
Ekonomska konvergencija		
Kretanje cijena	Max +1.50pp iznad tri članice s najstabilnijim kretanjem cijena	država članica ima razinu stabilnosti cijena koja je održiva te prosječnu stopu inflacije, promatrano tijekom jedne godine prije ispitivanja, koja ne prelazi za više od 1,5 postotnih bodova stopu inflacije u najviše trima državama članicama koje su ostvarile najbolje rezultate s obzirom na stabilnost cijena
	EDP procedura: nema	članica nije predmetom odluke Vijeća o postojanju prekomjernog deficita
Fiskalna kretanja	Kriterij deficita (3% of GDP)	omjer između planiranog ili stvarnog državnog deficita i BDP-a prelazi referentnu vrijednost (utvrđenu u Protokolu o EDP-u kao 3 % BDP-a osim ako omjer znatno i postojano opada te je dosegno razinu koja je blizu referentne vrijednosti te ako je premašivanje referentne vrijednosti samo iznimno i privremeno, a omjer ostaje blizu referentne vrijednosti)
	Kriterij duga (60% of GDP)	omjer između državnog duga i BDP-a ne prelazi referentnu vrijednost (utvrđenu u Protokolu o EDP-u kao 60 % BDP-a), osim ako se taj omjer smanjuje u dovoljnoj mjeri i približava referentnoj vrijednosti zadovoljavajućim tempom - kada se razlika u odnosu na referentnu vrijednost smanjila u prethodne tri godine po prosječnoj stopi od dvadesetine godišnje
Kretanja tečaja	ERM 2 (+/-15%)	pridržavanje uobičajenih granica fluktuacije predviđenih tečajnim mehanizmom ERM 2 Europskoga monetarnog sustava tijekom najmanje dvije godine, bez devalvacije u odnosu na euro
Kretanja dugoročnih kamatnih stopa	Max +2pp iznad tri članice s najstabilnijim kretanjem cijena	država članica ima prosječnu nominalnu dugoročnu kamatnu stopu, koja ne prelazi za više od dva postotna boda stopu u najviše trima državama članicama koje su ostvarile najbolje rezultate s obzirom na stabilnost cijena
Pravna konvergencija - usklađenost nacionalnog zakonodavstva s Ugovorima		
Članak 140. stavak 1. Ugovora zahtijeva od ESB-a (i Europske komisije) da najmanje jednom svake dvije godine ili na zahtjev države članice s odstupanjem izvješćuje Vijeće o napretku koji su države članice s odstupanjem ostvarile u ispunjavanju svojih obveza u odnosu na ostvarenje ekonomske i monetarne unije. Ta izvješća moraju obuhvaćati provjeravanje usklađenosti nacionalnog zakonodavstva svake države članice s odstupanjem, uključujući statute njihovih nacionalnih središnjih banaka, s člancima 130. i 131. Ugovora i relevantnim člancima Statuta.		

Izvor: <https://bit.ly/2YxWMZb> [31.01.2021.].

⁶¹ Radošević, D. (2012): Kapitalni tokovi, tečaj i Europska monetarna unija, Visoka škola međunarodnih odnosa i diplomacije, Naklada Jesenski i Turk, Zagreb, str. 104.

⁶² Internet, raspoloživo na: <https://bit.ly/3ku8COT> [31.01.2021.].

Među iskazanim uvjetima posebno se ističe kriterij vezan za kretanja, odnosno stabilnost tečaja. U tehničkom smislu, njime se od države članice zahtijeva sudjelovanje u tečajnom mehanizmu - ERM 2 u neprekidnom trajanju od najmanje dvije godine, bez ozbiljnih „potresa“ na deviznom tržištu i devalvacije prema euru.⁶³ Te iako je ovaj potez predviđen ulaskom članice u EU, samo vrijeme kada država treba pristupiti tom tečajnom mehanizmu nije precizirano. Drugim riječima, država dobrovoljno aplicira zahtjev za ulazak u ERM 2.

Postupak priprema za ulazak u mehanizam ERM 2 sastoji se od četiri koraka, od kojih je jedino posljednji u potpunosti dostupan javnosti:⁶⁴

- 1. Postupak oko deviznog tečaja** (eng. the exchange rate procedure) – u pravilu je riječ o povjerljivom zahtjevu ministra financija i guvernera središnje banke pristupnice prema ministru financija zemlje predsjedateljice EU. U istoj inicijativi predstavnici zemlje pristupnice izvješćuju predsjednika i tajnika Ekonomskoga financijskog odbora pri EU. Nakon toga organizira se zatvoreni sastanak Odbora za ERM 2 na kojem se raspravlja o središnjem paritetu i granicama fluktuacije tečaja zemlje pristupnice;
- 2. Odbor za ERM 2** (eng. The ERM 2 Comitee) – sastaje se na poziv predsjednika Europskog fondacijskog centra (EFC)⁶⁵. Riječ je o svojevrsnom pred-screeningu zemlje pristupnice. Na sastanku se odlučuje je li makroekonomski okvir zemlje kompatibilan s odrednicama tečajnoga mehanizma i ekonomske politike Unije kao i propozicijama Sporazuma o stabilnosti i razvoju;
- 3. Sastanak o deviznom tečaju** (eng. the ERM 2 Exchange rate Meeting) – saziva se na poziv ministra financija zemlje predsjedateljice EU. Na sastanku se utvrđuje konačni središnji paritet i granice fluktuacije;
- 4. Završna komunikacija** (eng. the final comunique) – završni je dio procesa koji prethodi ulasku pristupnice u ERM 2, a organizira se u ime Unije. Završna komunikacija uključuje: odluku o ulasku zemlje u ERM 2, središnji paritet, granice fluktuacije, izjavu o budućoj ekonomskoj politici pristupnice, te kratku izjavu o razgovorima Europske središnje banke (ESB)⁶⁶ i središnje banke zemlje pristupnice. Vremenski okvir dovršetka priprema za

⁶³ Faulend, M., et. al. (2005): Kriteriji Europske unije s posebnim naglaskom na ekonomske kriterije konvergencije - Gdje je Hrvatska?, Hrvatska narodna banka, Zagreb, str. 13, raspoloživo na: <https://bit.ly/3r4vg1K> [31.01.2021.].

⁶⁴ Čorić, T., Mesić, M. (2012): Tečajni mehanizam ERM 2: Iskustvo Estonije, Ekonomska misao i praksa, 621-638, (2), str. 622-623, raspoloživo na: <https://hrcak.srce.hr/94167> [02.02.2021.].

⁶⁵ Eng. The European Foundation Centre

⁶⁶ Eng. The European Central Bank

ulazak u ERM 2 nije fiksno određen i on isključivo ovisi o pregovaračkim vještinama zemlje pristupnice i stupnju dogovora s predstavnicima EU.

Hrvatska je tečajnom mehanizmu ERM 2 pristupila 10. srpnja 2020. godine, nakon što je uspješno ispunila niz mjera opisanih u pismu namjere od 4. srpnja 2019. godine. Tom prilikom Europska središnja banka te Hrvatska narodna banka (HNB) javnosti su priopćile da je donesena zajednička odluka o uključenju hrvatske kune u ERM 2. Objavljeno je i sljedeće:⁶⁷

- Središnji paritet određen je na razini 1 euro = 7,53450 kuna, a što je referentni tečaj ESB-a na datum ulaska;
- Hrvatska kuna sudjelovat će u mehanizmu ERM 2 u standardnom rasponu fluktuacije $\pm 15\%$ oko središnjeg pariteta.

Obvezni intervencijski tečajevi objavljeni su 13. srpnja 2020., u vrijeme otvaranja deviznih tržišta te su:⁶⁸

- **Gornji tečaj:** 1 euro = 8,66468 kuna;
- **Srednji tečaj:** 1 euro = 7,53450 kuna;
- **Donji tečaj:** 1 euro = 6,40433 kuna.

Istovremeno je uspostavljena i bliska suradnja između HNB-a i ESB-a. Time je Hrvatska pristupila bankovnoj uniji, sa slijedećim implikacijama:⁶⁹

- ESB preuzima odgovornost za superviziju sistemski značajnih hrvatskih banaka, a HNB će u ime ESB-a nadzirati institucije koje su svrstane u manje značajne;
- ESB ima pravo postrožiti određene makroprudencijalne mjere u Hrvatskoj ako ocijeni da mjere nisu dovoljno restriktivne (*top-up powers*);
- Jedinствeni sanacijski odbor preuzima nadležnost za sanaciju svih hrvatskih banaka;
- HNB ima predstavnika u Supervizorskom odboru ESB-a i u Jedinствenom sanacijskom odboru, čime formalno sudjelujemo u donošenju odluka koje se tiču bankovnih grupacija iz europodručja na konsolidiranoj razini.

Sukladno gore navedenom, vidljivo je kako je Hrvatska odnedavno pristupila i posljednjem koraku u procesu prihvaćanja eura i potpune integracije u eurozonu. Obzirom na dvogodišnji vremenski uvjet ovog kriterija, uvođenje eura moguće je najranije početkom 2023. godine.

⁶⁷ Internet, raspoloživo na: <https://bit.ly/3cvraMd> [02.02.2021.].

⁶⁸ Internet, raspoloživo na: <https://bit.ly/2Lbf6nY> [02.02.2021.].

⁶⁹ Hrvatska Narodna Banka (2020): Put do eura, Izlaganje na konferenciji "Hrvatsko novčano tržište", str. 5, raspoloživo na: <https://bit.ly/3svotyS> [02.02.2021.].

Europska komisija i Europska središnja banka obvezne su minimalno jednom u dvije godine Europskom vijeću podnijeti Izvješće o konvergenciji. Tim izvješćem iznosi se ocjena napretka kojeg su države članice izvan europodručja ostvarile prema usvajanju eura. Posljednje izvješće objavljeno je 10. lipnja 2020. godine, te je prema njemu Hrvatska ispunjavala sve uvjete pravne konvergenije te sve kriterije ekonomske konvergenije osim upravo opisanog.⁷⁰

3.2. Strategija uvođenja eura u RH

U listopadu 2017. Vlada RH i HNB predstavili su Strategiju za uvođenje eura kao službene valute u Republici Hrvatskoj.⁷¹ Prije nego li je Eurostrategija službeno donesena u svibnju 2018. godine, proveden postupak javnog savjetovanja te je predstavljena široj javnosti putem ciklusa konferencija i javnih izlaganja dužnosnika Vlade RH i HNB-a. Svrha tih aktivnosti bila je informirati građane i poduzetnike o postupku prelaska na euro i njegovim mogućim učincima na hrvatsko gospodarstvo. Velika većina predstavnika stručne i poslovne zajednice tada je iskazala podršku nastojanjima Vlade RH i HNB-a vezano uz uvođenje eura. Isto tako, provedene ankete upućivale su na to da približno polovina hrvatskih građana podupire plan za uvođenje eura, a čak 80% građana očekuje da će Hrvatska uvesti euro u sljedećih deset godina.⁷²

Osim Eurostrategije donesen je i popratni dokument a to je Nacionalni plan zamjene hrvatske kune eurom.⁷³ U tom dokumentu, dan je pregled svih važnijih aktivnosti koje će sudionici iz privatnoga i javnog sektora provoditi u nadolazećem razdoblju u okviru priprema za uvođenje eura, te mjere koje će biti upotrijebljene u svrhu zaštite potrošača.⁷⁴ Tim planom se napominje da: „*Proces za potrošača mora biti besplatan, odnosno potrošač ne smije biti u financijski nepovoljnijem položaju nego što bi bio da euro nije uveden.*“⁷⁵

Obzirom na brojnost i raznovrsnost uključenih aktera iz svih segmenata gospodarstva, financijskog sektora i same države, određeno je ustrojstvo ukupno šest koordinacijskih odbora.

⁷⁰ Cijelo izvješće je javno dostupno na web stranici Europske komisije: <https://bit.ly/3pU6CR6> [02.02.2021.].

⁷¹ U nastavku: Eurostrategija

⁷² Vlada Republike Hrvatske, Hrvatska Narodna Banka (2020): Nacionalni plan zamjene hrvatske kune eurom, str. 11-12, raspoloživo na: <https://euro.hnb.hr/-/hp24122020> [03.02.2021.].

⁷³ U nastavku rada: Nacionalni plan

⁷⁴ Ibid. str. 12.

⁷⁵ Internet, raspoloživo na: <https://euro.hnb.hr/-/hp24122020> [03.02.2021.].

Slika 1: Koordinacijska tijela u postupku uvođenja eura

Izvor: Vlada Republike Hrvatske, Hrvatska Narodna Banka (2020): Nacionalni plan zamjene hrvatske kune eurom, str. 23, raspoloživo na: <https://euro.hnb.hr/-/hp24122020> [03.02.2021.].

Nadalje, jedna osobito informativna stavka Nacionalnog plana, o kojoj nije bilo naročito spomena unutar Eurostrategije, jest hodogram zamjene kune za euro. U sklopu tog procesa Vlada RH i HNB provest će slijed aktivnosti kako bi tranzicija s jedne na drugu valutu bila što učinkovitija i svi sudionici adekvatno informirani. Plan postupka s vremenskim intervalima i aktivnostima prikazan je u narednoj tablici.

Tablica 2: Tijek procesa zamjene valute

VRIJEME	AKTIVNOST
PRIPREMNO RAZDOBLJE	
Otprilike šest mjeseci prije uvođenja eura	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Vijeće EU-a odlučuje da Hrvatska zadovoljava potrebne uvjete za uvođenje eura i utvrđuje devizni tečaj po kojemu će se izvršiti konverzija kuna u eure; odluka se najčešće donosi u srpnju, dakle nepunih šest mjeseci prije dana uvođenja eura. ➤ Počinje se provoditi javna kampanja kojom se građane poziva da višak gotovog novca kuna pohrane na kunske račune kod banaka te im se objašnjava da nema potrebe da pretvaraju kune u eure prije službenog uvođenja eura.
30 dana nakon što Vijeće EU-a potvrdi da Hrvatska zadovoljava sve kriterije za uvođenje eura (otprilike pet mjeseci prije uvođenja eura)	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Počinje razdoblje obveznoga dvojnog iskazivanja cijena.
Četiri mjeseca prije uvođenja eura	<ul style="list-style-type: none"> ➤ HNB počinje opskrbljivati banke novčanicama eura (predopskrba).
(Najranije) tri mjeseca prije uvođenja eura	<ul style="list-style-type: none"> ➤ HNB počinje opskrbljivati banke kovanim novcem eura i centa (predopskrba).
Mjesec dana prije uvođenja eura	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Banke počinju opskrbljivati poduzeća, Finu i Hrvatsku poštu d.d. novčanicama i kovanim novcem eura (posredna predopskrba). ➤ Počinje prodaja kompleta kovanog novca eura i centa građanima u bankama i poslovnicama Fine i Hrvatske pošte d.d.
RAZDOBLJE DVOJNOG OPTJECAJA	
Dan uvođenja eura	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Počinje fizička zamjena novčanica i kovanog novca kuna za eure u bankama i poslovnicama Fine i Hrvatske pošte d.d. bez naknade. ➤ Počinje dvotjedno razdoblje dvojnog optjecaja, tijekom kojega kuna i euro imaju status zakonskog sredstva plaćanja. ➤ Kunska sredstva na računima kod banaka u cijelosti se pretvaraju u eure. ➤ Svi krediti nominirani u kunama smatraju se kreditima u eurima.
Dva tjedna nakon uvođenja eura	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Završava razdoblje dvojnog optjecaja; euro postaje jedino zakonsko sredstvo plaćanja i službena valuta u Republici Hrvatskoj.
RAZDOBLJE NAKON ZAVRŠETKA DVOJNOG OPTJECAJA	
Šest mjeseci nakon uvođenja eura	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Fina i Hrvatska pošta d.d. prestaju pružati uslugu zamjene gotovog novca. ➤ Završava razdoblje u kojemu su građani mogli mijenjati gotov novac u bankama bez naknade te počinje razdoblje od sljedećih šest

	mjeseci tijekom kojeg banke imaju pravo zaračunavati naknadu za uslugu zamjene gotovog novca.
12 mjeseci nakon uvođenja eura	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Banke u potpunosti prestaju pružati uslugu zamjene gotovog novca. ➤ Zamjena gotovog novca moguća je samo kod HNB-a, koji će to činiti bez naknade, i to novčanice bez vremenskog ograničenja, a kovani novac do isteka tri godine od dana uvođenja eura. ➤ Završava razdoblje obveznoga dvojnog iskazivanja cijena.

Izvor: Vlada Republike Hrvatske, Hrvatska Narodna Banka (2020): Nacionalni plan zamjene hrvatske kune eurom - prijedlog, str. 16-17, raspoloživo na: <https://bit.ly/3jgsqUU> [03.02.2021.].

U petom poglavlju Eurostrategije opisane su aktivnosti Vlade RH i HNB-a za razdoblje nakon ulaska u Tečajni mehanizam. Istaknuto je nekoliko ključnih područja kao i radnje unutar istih neophodne za postizanje cilja što bržeg uvođenja eura. To su:⁷⁶

1. Provedba ekonomske politike s ciljem smanjivanja ranjivosti gospodarstva i ispunjavanja kriterija konvergencije;

- 1.1. Provedba ekonomske politike s ciljem smanjivanja ranjivosti gospodarstva,
- 1.2. Poduzimanje napora za ispunjavanje kriterija nominalne konvergencije.

2. Primjena dodatnih pravila i sporazuma država članica europodručja;

- 2.1. Pravila europskog okvira za ekonomsko upravljanje koja se primjenjuju na europodručje,
- 2.2. Pristupanje bankovnoj uniji.

3. Operativne prilagodbe HNB-a povezane s pristupanjem Eurosustavu;

- 3.1. Prilagodba instrumenata monetarne politike,
- 3.2. Prilagodbe u gotovinskom poslovanju,
- 3.3. Prilagodbe u platnom prometu,
- 3.4. Financijske prilagodbe zbog pristupanja Eurosustavu.

4. Ostale prilagodbe u kontekstu uvođenja eura;

- 4.1. Mjere za sprječavanje rasta potrošačkih cijena zbog konverzije valute,
- 4.2. Pravne, računovodstvene i informatičke pripreme,
- 4.3. Prilagodbe u području statistike.

⁷⁶ Vlada Republike Hrvatske, Hrvatska Narodna Banka (2020): Nacionalni plan zamjene hrvatske kune eurom, str. 61-74, raspoloživo na: <https://euro.hnb.hr/-/hp24122020> [03.02.2021.].

4. PREDNOSTI I NEDOSTATCI UVOĐENJA EURA U RH

Kada različite zemlje odluče zamijeniti svoje nacionalne valute jedinstvenom valutom za sve članice može se govoriti o valutnoj uniji, odnosno zajedničkom valutnom području ili potpunoj monetarnoj uniji.⁷⁷ Monetarna unija obično se definira kao zajednička valutna zona s tri ključna atributa: zajedničkom valutom, jedinstvenom monetarnom politikom te tečajnom politikom.⁷⁸

Jedan od važnijih razloga ulaska zemalja u monetarnu uniju je smanjivanje ekonomske nesigurnosti, tj. smanjivanje nesigurnosti i rizika u poslovanju. Ta se nesigurnost upravo smanjuje ako ekonomski agenti pri svom poslovanju ne moraju uzimati u obzir moguće promjene tečaja. Ako se kvalitetno ne osigura od rizika i na neki način ne predvidi kretanje deviznog tečaja, mogući su veliki financijski gubici za sudionike tržišta. Ulaskom u uniju taj rizik nestaje, poslovnim subjektima se omogućuje ulazak na strana tržišta, a to se sve može odraziti na pojačanu konkurenciju te efikasniju proizvodnju i distribuciju jer su nacionalna tržišta u uniji mnogo više povezana. Ako monetarna unija predstavlja područje s niskim stopama inflacije, pojedinačnoj zemlji može biti vrlo korisno pridružiti se jednoj takvoj uniji kako bi i sama postigla niske stope inflacije. Unutar monetarne unije također su niži troškovi transakcija kada više zemalja koristi zajedničku valutu nego kada svaka od njih koristi vlastitu nacionalnu valutu. Ako je to slučaj, onda ekonomski agenti moraju mijenjati jednu valutu za drugu, osim ako one nisu savršeni supstituti što nije vrlo vjerojatno jer se obično dominantna valuta prihvaća u drugim zemljama, ali ne postoji simetrija, odnosno zemlja posjednica dominantne valute neće na isti način prihvatiti valute drugih zemalja. Korištenjem zajedničke valute postaju više transparentne relativne cijene i smanjuju se troškovi procjene stanja gospodarstva. Nadalje, usvajanjem zajedničke valute poboljšava se funkcioniranje financijskih tržišta. Manja je vjerojatnost da će velike transakcije uzrokovati šokove cijena na velikom tržištu unije nego na manjim nacionalnim tržištima. U valutnoj uniji povećava se likvidnost financijskih sredstava.⁷⁹

⁷⁷ Šarić, V. (2017): Monetarna integracija Republike Hrvatske u europsku monetarnu uniju, Doktorska disertacija, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Fakultet ekonomije i turizma „Dr. Mijo Mirković“, str. 50, raspoloživo na: <https://bit.ly/3a4labE> [16.02.2021.].

⁷⁸ Brkić, L., Kotarski, K. (2008): Euroizacija, monetarna unija i vjerodostojnost monetarne politike, *Analiza Hrvatskog politološkog društva*, 443-460, 5 (1), str. 450, raspoloživo na: <https://hrcak.srce.hr/35428> [18.02.2021.].

⁷⁹ Bilas, V. (2005): Teorija optimalnog valutnog područja; euro i Europska monetarna unija, *Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu*, 39-53, 3 (1), str. 42, raspoloživo na: <https://hrcak.srce.hr/26211> [18.02.2021.].

Nedvojbeno je da prijelaz na zajedničku valutu članicama pruža važne ekonomske prednosti. Međutim, ne postoji takva stvar kao što je valutna unija bez „troškova“, odnosno ona koja bi priskrblijvala isključivo koristi.⁸⁰ Usvajanje zajedničke valute znači odricanje od neovisne monetarne politike. U tom slučaju država gubi mogućnost prilagođavanja monetarne politike kako bi upravljala vlastitim gospodarstvom ili kako bi se prilagodila specifičnom ekonomskom šoku, poput nacionalne katastrofe ili državne ekonomske krize. U odsutnosti valutne unije, u slučaju negativnog ili „recesijskog“ ekonomskog šoka, zemlja bi mogla sniziti svoj tečaj snižavanjem svoje kamatne stope. Strategijom povećanja novčane mase, odnosno „ekspanzivnom monetarnom politikom“ država simulira rast poticanjem većih ulaganja kroz niže kamatne stope. Država uzrokuje deprecijaciju vlastitog tečaja što onda potiče tržišnu razmjenu s ostatkom svijeta.⁸¹ Shodno navedenom, članstvo u EMU znači gubitak tereta kojeg nacionalne monetarne vlasti imaju za održavanje stabilnosti cijena, razrađivanje i provođenje monetarne strategije. No iako za središnje banke to znači oslobođenje od odgovornosti za domaću stabilnost, treba imati na umu kako Europska središnja banka ne može jamčiti održavanje stabilnosti u svakoj pojedinoj nacionalnoj ekonomiji.⁸²

Kad su zemlje koje dijele valutu dovoljno slične, sve će zemlje isti „udarci“ pogađati na isti način, tako da će reakcije koje odgovaraju jednoj zemlji odgovarati svima. Pri takvim okolnostima, „cijena“ stvaranja monetarne unije može biti niska. S druge strane, bitne međusobne nejednakosti će opterećivati zajedničku valutu jer bi se neke države mogle naći pred recesijom, a druge pred inflacijom, neke bi mogle doživjeti velike trgovinske viškove, a druge manjkove. Bilo koja kamatna stopa u nekim će dijelovima pomagati, dok će u drugima povećavati poteškoće.⁸³ Praktički je neizbježno da će se veliko i raznoliko jednovalutno područje, poput EMU-a, suočiti s periodičnim asimetričnim šokovima koji će različito utjecati na različite države članice te izbaciti ekonomije iz usklađenosti.⁸⁴ Svjesni poteškoća koje proizlaze iz heterogenosti zemalja, potencijalnih članica, EU ne požuriva njihovo pristupanje EMU. S druge strane, nije uputno ni za novopridošlice da „pod svaku cijenu“ teže ulasku u

⁸⁰ Vaubel, R. (1990): Currency Competition and European Monetary Integration, *The Economic Journal*, 936-946, 100 (402), str. 936, raspoloživo na: <https://doi.org/10.2307/2233670> [18.02.2021.].

⁸¹ Godby, R., Anderson, S. (2016): *Greek Tragedy, European Odyssey: The Politics and Economics of the Eurozone Crisis*, Verlag Barbara Budrich: Opladen; Berlin; Toronto, str. 50, raspoloživo na: <https://www.jstor.org/stable/j.ctvdf043j> [21.02.2021.].

⁸² Lörinc, H. (2002): EU AND EMU ACCESSION – WHETHER AND HOW THE DECISIONS DIFFER? *Society and Economy*, 161-172, 24(1), str. 170, raspoloživo na: <http://www.jstor.org/stable/41471931> [24.02.2021.].

⁸³ Stiglitz, J. E. (2017): *Euro: Kako zajednička valuta prijeti budućnosti Europe*, Profil knjiga, Zagreb, str. 96-97.

⁸⁴ Fink, G., Salvatore, D. (1999): Benefits and Costs of European Economic and Monetary Union, *The Brown Journal of World Affairs*, 187-194, 6(2), str. 189, raspoloživo na: <http://www.jstor.org/stable/24590378> [24.02.2021.].

europodručje. Glede toga, za državu pristupnicu je neophodna sveobuhvatna svijest o novom statusu, a koji kao što je napomenuto, ne garantira gladak put ka boljitku koji je zabilježen kod nekih drugih članica. Dapače, države poput Hrvatske moraju racionalno i takoreći „hladne glave“ usporediti koristi i troškove, te u suglasju s detaljnom analizom, odrediti optimalnu dinamiku ispunjavanja ove ugovorne obveze Članstva u EU. Bez obzira na privlačnost potpune integracije u „Europsku obitelj“ sa zajedničkom valutom, trošak ujedinjenja, a naročito nepravodobnog, može premašiti dobrobiti, te čak izazvati slabljenje naspram željenog - jačanja statusa.

Na nacionalnoj razini, još se od pristupanja Hrvatske EU, 1. srpnja 2013. godine, spominje prihvata eura. Kada će se spomenuta promjena dogoditi ili kada bi to bilo adekvatno, te kakve promjene novi status donosi, često su postavljana pitanja, već duži niz godina. Ulazak u eurozonu, tema je koja po svemu sudeći izaziva raskol mišljenja u hrvatskoj javnosti. Naime, kako u znanstvenim krugovima pa tako i javnom mnijenju, od samog početka vlada opravdana doza skepse ka onome što se može smatrati putom bez povratka. Odnosno bolje rečeno, prekretnicom s čijim ćemo se reperkusijama morati suočiti kao pojedinci i kao država. Hrvatska je od 2020. godine ušla u fazu koja (iako bez zagaraniranog datuma) znači finalizaciju dugogodišnjeg procesa europske ekonomsko-monetarne integracije. Euro je time postao neumitna Hrvatska realnost, a kojoj nadležna državna tijela teže u najskorijoj budućnosti, dakle već početkom 2023. godine. Budući je 2018. godine usvojena finalna verzija službene *cost-benefit* analize ekonomskih koristi usvajanja eura, tako će se nastavni dijelovi ovog rada oslanjati upravo na tim nalazima. Dakle, prateći već prethodno spomenutu Eurostrategiju (tj. Strategiju za uvođenje eura kao službene valute u Hrvatskoj) najprije će se izložiti prednosti a potom i nedostaci uključivanja Hrvatske u eurozonu. Uz službena objašnjenja, uključit će se i komentari te opaske domaćih stručnjaka.

4.1. Prednosti uvođenja eura u RH

4.1.1. Uklanjanje valutnog rizika u gospodarstvu

Glavna korist uvođenja eura za hrvatsko gospodarstvo jest ukidanje valutnog rizika povezanog s tečajem kune prema euru, kojemu je hrvatsko gospodarstvo izrazito izloženo.⁸⁵ Naime, osim što je mala i otvorena, Hrvatsku karakterizira i visoka razina euroizacije bilanci svih institucionalnih sektora u ekonomiji – građana, financijskih i nefinancijskih poduzeća i države. U takvim uvjetima svi sektori su jako izloženi riziku promjene tečaja, koji nastaje u slučaju neusklađenosti aktive i pasive. Temeljni problem proizlazi upravo iz činjenice da svi sektori većinu prihoda ostvaruju u kunama dok su im dugovi većinom denominirani u eurima. Deskar-Škrbić (2017) ističe da je oko 79% javnog duga izraženo ili indeksirano uz stranu valutu, najviše uz euro (75%), što se odnosi i na euroobveznice, trezorske zapise u euru ili s valutnom klauzulom i kredite vezane uz stranu valutu. Samo 21% javnog duga je denominirano u kuni. U sektoru kućanstava je 64% kredita vezano uz stranu valutu, što odgovara i strukturi kredita poduzećima, gdje je 63% vezano uz stranu valutu. Uz to, poduzeća imaju i značajan vanjski dug, koji čini oko 40% BDP-a. Kada se promatra bankarski sektor, važno je istaknuti kako je 65% depozitne baze vezano uz stranu valutu, a ako se tome dodaju i linije banaka majki, valutna struktura pasive je još veća.⁸⁶ Vidljivo je da valutno strukturiran ukupni dug predstavlja visoki rizik za sve domaće dužnike. Svaki ozbiljniji poremećaj u intervalutarnim odnosima mogao bi uzdrmati dužničku poziciju domaćeg gospodarstva.⁸⁷ Uvođenjem eura uklonit će se valutni rizik izloženosti prema euru cijelog gospodarstva a posredno i vjerovnika (banke). U tom slučaju nestati će i potreba za nekim regulatornim zahtjevima od strane Hrvatske narodne banke što će povećati efikasnost poslovanja banaka.⁸⁸

⁸⁵ Vlada Republike Hrvatske, Hrvatska Narodna Banka (2018): Strategija za uvođenje eura kao službene valute u Hrvatskoj, str. 19, raspoloživo na: <https://euro.hnb.hr/-/hp24122020> [04.03.2021.].

⁸⁶ Internet, raspoloživo na: <https://bit.ly/3c0Pm79> [04.03.2021.].

⁸⁷ Primorac, Ž. (2018): Plusevi i minusi zajedničke valute, u Perspektive – ožujak 2018., 8 (1) Zagrebačka inicijativa, str. 29.

⁸⁸ Žigman, A. (2018): Lista briga i izazova, u Perspektive – ožujak 2018., 8 (1) Zagrebačka inicijativa, str. 35.

4.1.2. Smanjenje troška zaduživanja i smanjenje premije rizika

Sljedeća prednost su niži troškovi zaduživanja koji ovise o nizu faktora kao što su rizik države, rizik onoga koji se zadužuje, trošak regulatora, troškovi izvora sredstava za banku i slično. Ulazak u europodručje, tvrdi Žigman (2018) kreirat će okruženje koje će se povoljno odraziti na sve navedene faktore što će poboljšati uvjete po kojima će se gospodarski subjekti i građani zaduživati.⁸⁹ Međutim, Primorac (2018) navodi kako bi ulazak u eurozonu u izvjesnoj mjeri smanjio rizike Hrvatske (barem reputacijske) i troškove osiguranja kredita, ali su izražena očekivanja pretjerana. Visina kamata će ponajprije zavisti od stanja na međunarodnom financijskom tržištu u vrijeme ulaska u eurozonu, a još više od državne sposobnosti da do tada ukloni glavne makroekonomske neravnoteže i smanji rizik zemlje. Činjenica postojanja viših prosječnih kamata kod nekih članica eurozone u odnosu na one hrvatskih dužnika, dokaz je da članstvo u eurozoni nije osnovni uvjet za ostvarivanje nižih kamata.⁹⁰ Uz to, Šonje (2018), pojašnjava da postoji visoka vjerojatnost da će kamatne stope u slučaju uvođenja eura biti niže nego što bi bile u slučaju zadržavanja vlastite valute. No, to ne znači da će kamatne stope biti nužno niže nego danas, ako europske kamatne stope u međuvremenu narastu. Brojne studije su pokazale da je učinak ulaska u eurozonu na kamatne stope materijalan, do jednoga postotnog boda, dok kamatne marže u dugom roku može smanjiti do pola postotnog boda. I poznavanje logike funkcioniranja bankarskih sustava ukazuje na tu mogućnost.⁹¹

Na pozitivnu stranu ide obrazloženje Deskar-Škrbića (2017), koji opisuje kako bi ulazak u eurozonu imao povoljan učinak na premiju rizika zemlje kroz nekoliko ključnih kanala. Prvo, ranije spomenuto smanjenje tečajnog rizika direktno smanjuje trošak financiranja, a preko učinka smanjenja tečajnog rizika na financijsku stabilnost dolazi i do pada dijela regulatornog troška u bankarskom sustavu, što u konačnici znači niže kamatne stope. Drugo, zemlje članice imaju pristup financijskim institucijama eurozone, pri čemu glavnu ulogu u smanjenju percepcije rizika od strane investitora ima Europska središnja banka kao zajmodavac u krajnjoj nuždi te, u novije vrijeme, kao izvor likvidnosti, stabilizacije i snižavanja troškova financiranja na financijskim tržištima što postiže preko ekspanzivne monetarne politike i programa otkupa vrijednosnica.⁹² Zemlje koje uvedu euro dobiju tzv. Europremiju koja povećava kreditni rejting

⁸⁹ Žigman, A. (2018): Lista briga i izazova, u *Perspektive – ožujak 2018.*, 8 (1) Zagrebačka inicijativa, str. 35.

⁹⁰ Primorac, Ž. (2018): Plusevi i minusi zajedničke valute, u *Perspektive – ožujak 2018.*, 8 (1) Zagrebačka inicijativa, str. 29.

⁹¹ Šonje, V. (2018): Neutemeljen strah od zajedničke valute, u *Perspektive – ožujak 2018.*, 8 (1) Zagrebačka inicijativa, str. 45.

⁹² Internet, raspoloživo na: <https://bit.ly/3c0Pm79> [04.03.2021.].

države za barem jedan stupanj. Hrvatska bi sigurno od toga imala koristi i napokon izašla iz neinvesticijskog rejtinga.⁹³ Treće, zemlje koje su u ERM 2 i koje uvode euro moraju voditi ekonomsku i financijsku politiku koja vodi smanjenju neravnoteža kako bi ispoštovale konvergencijske kriterije. Ova činjenica utječe na percepciju rizika i kroz realna poboljšanja fiskalnih i ekonomskih pokazatelja, ali i kroz samo vjerovanje investitora da će zemlja koja je na putu u eurozonu voditi razumnu ekonomsku politiku. Sve to vodi smanjenju kamatnih stopa. U literaturi, tvrdi Deskar-Škrbić (2017), postoji niz radova koji ukazuju da pristupanje eurozoni i uvođenje eura dovodi do smanjenja troškova financiranja i poboljšanja percepcije rizika.⁹⁴

4.1.3. Smanjenje rizika izbijanja valutne i bankovne krize

Uvođenje eura otklanja i rizik od izbijanja valutne krize uslijed špekulativnih napada. Naime velika razina euroizacije uvijek otvara opasnost da središnja banka u slučaju valutne krize mora intervenirati na deviznom tržištu smanjujući devizne rezerve kako bi sačuvala stabilan tečaj. Rizik od valutne krize povezan je s izbijanjem bankovne krize.⁹⁵ Izbijanje valutne krize može potaknuti bankovnu krizu u slučaju kada slabljenje domaće valute dovede do znatnog pogoršanja bilanci banaka, na primjer kad postoje valutne neusklađenosti u njihovim bilancama ili u bilancama njihovih klijenata. S druge strane, bankovna kriza može prethoditi valutnoj krizi ako u slučaju većeg podizanja deviznih depozita bankovni sustav ne može osigurati dovoljnu količinu devizne likvidnosti. To je posebno izraženo u državama s visokom depozitnom euroizacijom, poput Hrvatske, gdje u slučaju pojačanog odljeva deviznih depozita banke trebaju likvidnosnu potporu u inozemnoj valuti (eurima).⁹⁶ Smanjenje rizika od izbijanja valutne i bankarske krize može biti koristan učinak ulaska u eurozonu, ali je više psihološkog značaja, opaska je koju navodi Primorac (2018). U tom kontekstu, autor tvrdi da pripadanje grupi euro zemalja, samo po sebi, emitira pozitivne signale o pouzdanosti bankarskog sustava. Međutim, neka iskustva iz posljednje financijske krize pokazuju da članstvo u EMU nije spasilo članice od lomova u bankarskom sustavu. Dovoljno se sjetiti Španjolske, Portugala, Irske, Grčke i Cipra čija su bankarstva u krizi ozbiljno uzdrmana. Hrvatski bankarski sustav je relativno stabilan i vodi računa o ravnoteži između valutnih obveza i imovine, ali ni to nije garancija

⁹³ Žigman, A. (2018): Lista briga i izazova, u *Perspektive – ožujak 2018.*, 8 (1) Zagrebačka inicijativa, str. 36.

⁹⁴ Internet, raspoloživo na: <https://bit.ly/3c0Pm79> [04.03.2021.].

⁹⁵ Žigman, A. (2018): Lista briga i izazova, u *Perspektive – ožujak 2018.*, 8 (1) Zagrebačka inicijativa, str. 36.

⁹⁶ Vlada Republike Hrvatske, Hrvatska Narodna Banka (2018): *Strategija za uvođenje eura kao službene valute u Hrvatskoj*, str. 24-25, raspoloživo na: <https://euro.hnb.hr/-/hp24122020> [04.03.2021.].

potpune sigurnosti u uvjetima eventualne krize. Dakle, iz ovog aspekta promatrano, dobro je biti članicom eurozone, ali: „*To nije kišobran koji će nas u cijelosti pokriti od moguće oluje*“ slikovito pojašnjava Primorac (2018).⁹⁷

4.1.4. Niži transakcijski troškovi

Transakcijski troškovi proizlaze iz razlike između kupovnog i prodajnog tečaja strane valute te provizije mjenjača pri obavljanju konverzije.⁹⁸ Male i otvorene zemlje relativno više razmjenjuju robe, usluge i kapital sa svijetom. Stoga vlastita valuta za gospodarstvo i građane znači relativno veće transakcijske troškove nego u većim i po definiciji manje otvorenim zemljama.⁹⁹ U literaturi se ističe da bi mala otvorena zemlja koja je snažno integrirana u trgovinske i financijske tokove EU i kojoj su glavni trgovinski partneri zemlje članice eurozone, mogla značajno profitirati od uvođenja eura.¹⁰⁰ Uvođenjem zajedničke valute plaćanje postaje jednostavnije, povećava se transparentnost i usporedivost cijena među zemljama. Navedene su prednosti važne za potrošače jer im, osim smanjenja troškova, zajednička valuta olakšava odluke o kupnji, što posebice može biti važno u sektorima u kojima je velika zastupljenost gotovinskih transakcija ili internetske trgovine (npr. u turizmu). Osim toga, smanjuje se moguća diskriminacija potrošača na različitim tržištima jer se proizvođačima otežava diferenciranje cijena (tj. određivanje različitih cijena za pojedina tržišta). Procjenjuje se da transakcijski trošak domaćih sektora uslijed transakcija zamjene eura u kune i obrnuto iznosi i do 0,3% BDP-a, odnosno oko jedne milijarde kuna. Također uvođenjem eura se mogu očekivati niže naknade za plaćanja u domaćem i inozemnom platnom prometu.¹⁰¹

⁹⁷ Primorac, Ž. (2018): Plusevi i minusi zajedničke valute, u *Perspektive – ožujak 2018.*, 8 (1) Zagrebačka inicijativa, str. 30.

⁹⁸ Bukovšak, M., Čudina, A. i Pavić, N. (2018): Utjecaj uvođenja eura u Hrvatskoj na međunarodnu razmjenu i inozemna izravna ulaganja, *Privredna kretanja i ekonomska politika*, 95-128, 27 (1 (142)), str. 96, raspoloživo na: <https://hrcak.srce.hr/208247> [04.03.2021.].

⁹⁹ Šonje, V. (2018): Neutemeljen strah od zajedničke valute, u *Perspektive – ožujak 2018.*, 8 (1) Zagrebačka inicijativa, str. 40.

¹⁰⁰ Internet, raspoloživo na: <https://bit.ly/3c0Pm79> [04.03.2021.].

¹⁰¹ Žigman, A. (2018): Lista briga i izazova, u *Perspektive – ožujak 2018.*, 8 (1) Zagrebačka inicijativa, str. 37.

4.1.5. Druge prednosti

Osim navedenog, u Eurostrategiji se navode i koristi kao što su poticaj pri međunarodnoj razmjeni i ulaganjima, sudjelovanje u raspodjeli monetarnog prihoda Eurosustava, te pristup mehanizmima financijske pomoći europodručja.¹⁰² U zoni zajedničke valute zemlje su međusobno povezanije posredstvom čega se jača trgovina i izvoz. Dolazi do bolje usporedivosti troškova i cijena, zatim smanjenja transakcijskih troškova i slično. Sve to može pridonijeti boljoj trgovinskoj razmjeni, te povećanju investicija. Glede toga, Žigman (2018) napominje da ipak ne postoje nedvosmisleni znanstveni dokazi koji bi potvrdili ovu tezu, no, logično je očekivati da će se trgovinski odnosi približiti, a ne udaljiti. Od ostalih pozitivnih učinaka naglašava se i raspodjela monetarnog prihoda Europske središnje banke. Ulaskom u eurozonu HNB će steći pravo da u ime Hrvatske sudjeluje u godišnjoj raspodjeli monetarnog prihoda Europske središnje banke. Bitna prednost odnosi se i na otvoreni pristup Europskom mehanizmu za stabilnost koji služi kao pomoć državama eurozone kada se nađu u financijskim poteškoćama.¹⁰³

4.2. Nedostatci uvođenja eura u RH

4.2.1. Gubitak samostalne monetarne politike

Uvođenje eura u Hrvatsku dovest će do potpunog gubitka samostalne monetarne politike, a time i tečajne politike. HNB će u sklopu ostalih središnjih banaka Eurosustava djelovati u provođenju zajedničke monetarne politike Europske središnje banke. Žigman (2018) razaznaje dva osnovna problema koja proizlaze iz gubitka samostalne monetarne politike. Prvi problem se odnosi na to što nositelji ekonomske politike više neće biti u mogućnosti koristiti devizni tečaj kako bi povećali konkurentnost gospodarstva kroz kanal realnog tečaja. Drugi se problem odnosi na neprimjerenost zajedničke monetarne politike u slučaju kada faza poslovnog ciklusa zemlje nije u skladu s ostatkom europodručja. Međutim analize iz HNB-a koje se nalaze u dokumentu Eurostrategije pokazuju da gubitak samostalne monetarne politike nije negativan

¹⁰² Vlada Republike Hrvatske, Hrvatska Narodna Banka (2018): Strategija za uvođenje eura kao službene valute u Hrvatskoj, str. 26-29, raspoloživo na: <https://euro.hnb.hr/-/hp24122020> [04.03.2021.].

¹⁰³ Žigman, A. (2018): Lista briga i izazova, u Perspektive – ožujak 2018., 8 (1) Zagrebačka inicijativa, str. 37.

za Hrvatsku zbog ograničenog prostora za aktivno korištenje instrumenata monetarne politike. U tom kontekstu osnovni problem proizlazi iz visoke euroizacije koja u slučaju neravnoteže vodi u financijsku krizu i nesavladivu inflaciju.¹⁰⁴ Euroizacija, dodatno pojašnjava Šonje (2018), ograničava realizaciju jedne od glavnih prednosti vlastite valute – otežava vođenje autonomne monetarne politike u uvjetima fleksibilnog tečaja. Zbog toga je gubitak mogućnosti vođenja autonomne monetarne politike pogrešno navoditi među negativnim aspektima zamjene kune eurom. Zato, tvrdi autor: „*Ne može se izgubiti ono što nemamo*“.¹⁰⁵ Slično tvrde i drugi autori, pa tako Kotarski (2019) navodi da mala i otvorena gospodarstva, poput Hrvatske, neizbježno trpe zbog ograničene učinkovitosti kanala kamatnih stopa za postizanje rasta ili pada proizvodnje putem smanjenja ili povećanja kamatnih stopa. U ovom je slučaju nemoguće samostalno postaviti kamatne stope suprotno kamatnoj politici ESB-a koji predstavlja jedan od tri najveća svjetska monetarna bloka.¹⁰⁶ Shodno tomu, ovaj argument – o gubitku monetarnog suvereniteta, mogao bi biti posebno relevantan za zemlje s niskom razinom euroizacije. Dobri primjeri tih zemalja su Poljska, Mađarska i Češka, gdje euroizacija kredita iznosi oko 10% - 25%. Suprotno tome, u zemljama poput Bugarske, Hrvatske i Rumunjske gdje razina euroizacije iznosi 40% - 60%, snažna deprecijacija lokalne valute mogla bi ugroziti financijsku stabilnost.¹⁰⁷

4.2.2. Porast razine cijena zbog konverzije

Porast cijena u zemlji zbog konverzije učestalo se spominje kao potencijalni, ali ne i veliki rizik. Samo zaokruživanje maloprodajnih cijena na gore, prilikom preračunavanja iz kuna u euro, ne može donijeti visok porast općeg nivoa cijena (moguće od 0,25% – 0,50%).¹⁰⁸ Naime, rezultati brojnih istraživanja pokazuju da je učinak konverzije nacionalnih valuta u euro na rast potrošačkih cijena u zemljama europodručja u pravilu bio blag i jednokratn. Nešto izrazitiji rast cijena zbog konverzije zabilježen je kod manjeg dijela proizvoda, pretežno uslužnog sektora kao što su, primjerice, usluge u restoranima i kafićima. U skladu sa spomenutim

¹⁰⁴ Žigman, A. (2018): Lista briga i izazova, u *Perspektive – ožujak 2018.*, 8 (1) Zagrebačka inicijativa, str. 37.

¹⁰⁵ Šonje, V. (2018): Neutemeljen strah od zajedničke valute, u *Perspektive – ožujak 2018.*, 8 (1) Zagrebačka inicijativa, str. 41-43.

¹⁰⁶ Kotarski, K. (2019): The Political Economy of Euro Introduction to Croatia: A Golden Goose or a Stinging Viper?. Zagreb: Hanns-Seidel-Stiftung, str. 6, raspoloživo na: <https://bit.ly/2ZTxw0n> [08.03.2021.].

¹⁰⁷ Deskar-Skrbić, M., Kunovac, D. (2020): Twentieth anniversary of the euro: why are some countries still not willing to join? Economists' view, HNB, str. 10, raspoloživo na: <https://www.hnb.hr/-/s-039> [05.03.2021.].

¹⁰⁸ Primorac, Ž. (2018): Plusevi i minusi zajedničke valute, u *Perspektive – ožujak 2018.*, 8 (1) Zagrebačka inicijativa, str. 31.

iskustvima, očekuje se da će učinak konverzije kune u euro na povećanje ukupne razine potrošačkih cijena u Hrvatskoj biti blag.¹⁰⁹ Sukladno analiziranim iskustvima u eurozoni, Pufnik (2018) procjenjuje da bi učinak konverzije u Hrvatskoj mogao iznositi oko 0,20 postotnih bodova (na povećanje indeksa potrošačkih cijena), odnosno oko 0,37 postotnih bodova (na povećanje harmoniziranog indeksa potrošačkih cijena) u razdoblju od pola godine prije i poslije konverzije. Ocjenjuje i da bi najveći doprinos ukupnom porastu cijena zbog konverzije mogle dati ugostiteljske usluge, usluge smještaja te rekreativne i kulturne usluge. S druge strane, uvođenje eura moglo bi imati nešto manje izražen učinak na poskupljenje košarice dobara i usluga koju troše kućanstva čiji je nositelj umirovljenik ili nezaposlen, jer je udio dobara i usluga čije bi cijene mogle nešto više porasti u njihovoj potrošačkoj košarici manji.¹¹⁰

No, unatoč tome, Primorac (2018) skreće pozornost na postojanje psihološkog pritiska očekivanja općeg nivoa cijena, koje se očekuje.¹¹¹ Glede toga, rezultati ankete objavljene od Europske komisije 2017. godine, pokazuju da se građani u Hrvatskoj, slično kao i u drugim zemljama EU-a koje su se obvezale uvesti zajedničku valutu, u znatnoj mjeri pribojavaju cjenovnog porasta te mogućih zlouporaba pri određivanju cijena. Kako bi se ograničio učinak konverzije na povećanje cijena mogu se poduzeti mjere koje su se pokazale učinkovitima u zemljama koje su već uvele euro.¹¹² To su primjerice obveza dvojnog isticanja cijena u trgovinama, mjere za poticanje poduzeća na ispravno određivanje cijena, informativne kampanje i slično.¹¹³

4.2.3. Drugi nedostaci

Nakon glavnih briga pri uvođenju eura, popis troškova i rizika se nastavlja s onima blažeg karaktera. Pa tako Žigman (2018), konstatira da su drugi negativni učinci vrlo ograničenog karaktera i pitanje je da li će se ostvariti s obzirom na nova pravila u kontroli financijskih

¹⁰⁹ Pufnik, A. (2018): Učinci uvođenja eura na kretanje potrošačkih cijena i percepcije inflacije: pregled dosadašnjih iskustava i ocjena mogućih učinaka u Hrvatsko, Privredna kretanja i ekonomska politika, 129-159, 27 (1 (142)), str. 129, raspoloživo na: <https://hrcak.srce.hr/208249> [08.03.2021.].

¹¹⁰ Ibid. str. 151.

¹¹¹ Primorac, Ž. (2018): Plusevi i minusi zajedničke valute, u Perspektive – ožujak 2018., 8 (1) Zagrebačka inicijativa, str. 31.

¹¹² Pufnik, A. (2018): Učinci uvođenja eura na kretanje potrošačkih cijena i percepcije inflacije: pregled dosadašnjih iskustava i ocjena mogućih učinaka u Hrvatsko, Privredna kretanja i ekonomska politika, 129-159, 27 (1 (142)), str. 147-148, raspoloživo na: <https://hrcak.srce.hr/208249> [08.03.2021.].

¹¹³ Ibid. 130.

tijekova.¹¹⁴ U Eurostrategiji se navode rizik prekomjernog priljeva kapitala i akumulacije makroekonomskih neravnoteža, jednokratni troškovi konverzije, jednokratni troškovi pristupanja Hrvatske narodne banke Eurosustavu i sudjelovanje u pružanju financijske pomoći drugim državama članicama.¹¹⁵ Vezano za rizik prekomjernog priljeva kapitala i makroekonomskih neravnoteža, Žigman (2018) pojašnjava da su ti problemi u današnjem okruženju financijskog i ekonomskog nadzora zemalja članica svedeni na minimum.¹¹⁶ U razdoblju nakon krize uspostavljeni su novi mehanizmi koordinacije ekonomskih politika koji bi trebali jamčiti znatno veću stabilnost monetarne unije u budućnosti.¹¹⁷

Nadalje, pri zamjeni valute, neposredno prije i u kratkom razdoblju nakon samog uvođenja eura, pojavit će se neki jednokratni troškovi. Oni se odnose na pribavljanje odnosno izradu novčanica i kovanica eura, njihovu distribuciju i povlačenje novčanica i kovanica kune, te ostale prilagodbe u prometu gotovim novcem (prilagodbe bankomata).¹¹⁸ Procjena visine jednokratnih troškova konverzije kod članica koje su prve uvele euro 2002. (Francuska, Njemačka, Italija itd.) iznosi 0,5% BDP-a. Za nove članice ne postoje analize troškova konverzije već postoje procjene i očekivanja prije uvođenja eura. Te procjene otprilike odgovaraju trošku starih članica. Primjerice, Slovačka je procijenila svoje troškove konverzije na 0,3% BDP-a što je manje od troška prvih članica dok su Latvija i Litva svoje troškove procijenile na 0,8% BDP-a. Hrvatski trošak konverzije bi trebao biti među najmanjima u odnosu na nove članice Unije te je usporediv s troškom kojeg je osjetila Slovačka.¹¹⁹

Pristupom Eurosustavu Hrvatska mora podmiriti određene jednokratne troškove. Uvođenjem eura Hrvatska će morati uplatiti preostali dio upisanog kapitala ESB-a. Također, prenijet će dio svojih međunarodnih pričuva ESB-u i uplatiti određeni iznos kao doprinos rezervama ESB-a. Upisani kapital ESB-a sastoji se od uplata nacionalnih središnjih banaka koje su članice Europske unije. Svaka članica ima zadani udio koji mora uplatiti. Taj udio se veže na ukupno stanovništvo i BDP EU-a. Obje varijable imaju jednaki faktor važnosti. Udjeli se prilagođavaju svakih pet godina i svaki put kada se promijeni broj članica unije. Za Hrvatsku taj udjel trenutno

¹¹⁴ Žigman, A. (2018): Lista briga i izazova, u *Perspektive – ožujak 2018.*, 8 (1) Zagrebačka inicijativa, str. 38.

¹¹⁵ Vlada Republike Hrvatske, Hrvatska Narodna Banka (2018): Strategija za uvođenje eura kao službene valute u Hrvatskoj, str. 39-42, raspoloživo na: <https://euro.hnb.hr/-/hp24122020> [08.03.2021.].

¹¹⁶ Žigman, A. (2018): Lista briga i izazova, u *Perspektive – ožujak 2018.*, 8 (1) Zagrebačka inicijativa, str. 38.

¹¹⁷ Vlada Republike Hrvatske, Hrvatska Narodna Banka (2018): Strategija za uvođenje eura kao službene valute u Hrvatskoj, str. 39, raspoloživo na: <https://euro.hnb.hr/-/hp24122020> [08.03.2021.].

¹¹⁸ Ibid. str. 40.

¹¹⁹ Internet, raspoloživo na: <https://bit.ly/3sXDslm> [08.03.2021.].

iznosi 0,6023%. Hrvatska je dosad uplatila 2,4 milijuna eura čime je postala suvlasnik ESB-a, a ulaskom u Eurosustav će morati uplatiti dodatnih 62,8 milijuna eura.¹²⁰

Naposljetku, tu je i obveza sudjelovanja pri pružanju financijske pomoći drugim državama članicama. Glavni takav trošak odnosi se na uplatu određenog iznosa u temeljni kapital Europskog stabilizacijskog mehanizma (ESM)¹²¹ budući da nakon uvođenja eura država postaje dioničar ESM-a, pri čemu država ujedno jamči da će u slučaju potrebe uplatiti preostali dio upisanog kapitala ESM-a.¹²² Što se tiče Hrvatske, prema sadašnjoj situaciji ona bi trebala u ratama tijekom 12 godina uplatiti iznos od približno 690 milijuna eura. Ukoliko pretpostavimo da cjelokupni proračun Republike Hrvatske za 2020. godinu iznosi oko 20 milijardi eura, Hrvatska bi sudjelovala kao udjelničar u ESM-u s otprilike 3,5% državnog proračuna 2020. godine, odnosno otprilike 1,3% BDP za 2019. godinu. Sličan udio u BDP-u (doduše koji postotni promil više) imaju i godišnja izdvajanja za obranu. S time da treba imati na umu da bi 690 milijuna eura postepeno bilo uplaćeno tijekom 12 godina, dok se svake godine sličan iznos izdvaja za potrebe obrane države. Svakako valja spomenuti kako tu ne prestaju moguće dodatne (solidarne) uplate u mehanizam. Naime, može se dogoditi da država članica bude u takvim poteškoćama da nije sposobna otplatiti kredit. Tada potencijalne obveze solidarno dijele države članice ESM-a. Mnogima je još u sjećanju pružanje pomoći iz ESM-a Španjolskoj, Grčkoj i Cipru. Španjolskoj je u periodu prosinca 2012. i prosinca 2013. godine isplaćeno preko četrdeset milijardi eura, Grčkoj preko šezdeset, a Cipru oko šest milijardi dolara. Nema sumnje kako su to enormne cifre koje u prvi mah stvaraju oštru rezignaciju prema pristupanju monetarnoj uniji. No pritom valja imati na umu dvije vrlo bitne činjenice. Prvo se treba prisjetiti da je to solidaran doprinos velike većine ekonomski razvijenijih članica monetarne unije u svrhu pružanja prijeko potrebne pomoći ugroženim članicama. Druga činjenica je ta da će ESM pružiti potporu Hrvatskoj (i ostalim članicama) kao što je pružio i Španjolskoj, Grčkoj te Cipru u razdoblju financijskih nemilica.¹²³

¹²⁰ Internet, raspoloživo na: <https://bit.ly/3sXDslm> [08.03.2021.].

¹²¹ Eng. The European Stability Mechanism

¹²² Vlada Republike Hrvatske, Hrvatska Narodna Banka (2018): Strategija za uvođenje eura kao službene valute u Hrvatskoj, str. 42, raspoloživo na: <https://euro.hnb.hr/-/hp24122020> [08.03.2021.].

¹²³ Internet, raspoloživo na: <https://bit.ly/3rLgPQM> [08.03.2021.].

5. ISKUSTVA NEKIH ZEMALJA ČLANICA EUROZONE S UVOĐENJEM EURA

Nakon izlaganja prednosti i nedostataka uvođenja zajedničke europske valute, korisno je osvrnuti se i na države koje su već prošle kroz taj proces. Stoga je svrha ovog poglavlja ukratko prezentirati dvije Hrvatskoj bliske države s višegodišnjim iskustvom u eurozoni. Ćorić i Deskar-Škrbić (2017) posebno se osvrću na Slovačku i Sloveniju, članice europodručja koje su povijesno, ekonomski i strukturno najusporedivije s Hrvatskom. Uvidi dobiveni analizom njihovih puteva ka eurointegraciji, mogu poslužiti kao ključne lekcije za kreatore nacionalne politike. Dužnosnici obje države zagovarali su brzo pokretanje postupka mehanizma ERM 2 i minimalan ostanak u njemu.¹²⁴ Kao što je planirano, obje države su brzo stupile u Tečajni mehanizam, iz kojeg su i razmjerno brzo izašle po isteku obveznog roka (naročito Slovenija). Iako se Hrvatska duže pripremala za ulazak u ERM 2, sada kad je taj posljednji korak zapodjenut, cilj je također zadovoljavanje minimalnog vremenskog uvjeta i što brži prelazak na euro.

Naposljetku, valja istaknuti i da su u godinama prije pristupanja EU te zahtjeva za ulazak u Tečajni mehanizam, obje zemlje usvojile *de facto* i / ili *de iure* upravljani režim plutajućeg tečaja. Što znači da je Hrvatska tečajna strategija trenutno usklađena s odabranim strategijama slovenskih i slovačkih središnjih banaka početkom 2000-ih.¹²⁵ Shodno svim opisanim komparabilnostima, za potrebe ove cjeline odabran je pristup užeg fokusa.¹²⁶

5.1. Iskustva Slovenije

Slovenija je još 2004. godine postala članica EU, zajedno sa Slovačkom, u najvećem valu proširenja koji je obuhvatio čak deset država. Među novim članicama, Slovenija je jedna od samo tri države¹²⁷ koje su te iste godine ušle i u ERM 2. Pored toga, Slovenija je i najkraće participirala u Tečajnom mehanizmu, izašavši nakon dvije i pol godine. Što znači da je već

¹²⁴ Ćorić, T., Deskar-Škrbić, M. (2017): Croatian path towards the ERM 2: Why, when and what can we learn from our peers?. Ekonomski pregled, 611-637, 68 (6), str. 629, raspoloživo na: <https://hrcak.srce.hr/191143> [07.02.2021.].

¹²⁵ Ibid. str. 631.

¹²⁶ Naspram općenitije analize koja bi obuhvatila širi krug zemalja eurozone.

¹²⁷ Osim Slovenije to su postigle još Estonija i Litva.

2007. godine euro postao zakonsko sredstvo plaćanja u Sloveniji, zamijenivši tako slovenski tolar (SIT). Uspjeh ove države u ranoj adaptaciji eura, Lavrač (2010) prepisuje sljedećim čimbenicima:¹²⁸

- Naglasak na makroekonomskoj stabilnosti tijekom cijelog razdoblja;
- Postupni pristup ekonomskim reformama u procesu tranzicije, u globalu (političke stranke, javno mnijenje, socijalni partneri);
- Nacionalna podrška projektu usvajanja eura;
- Jasni prioriteti ekonomskih politika i,
- Čvrsti datum usvajanja eura.

Slovenija je započela svoju ekonomsku tranziciju iz relativno dobre pozicije tržišne ekonomije i trgovinske otvorenosti Zapadu. Rano zakonodavstvo, uključujući ustavne zakone uveli su tržišnu ekonomiju zasnovanu na pretežno privatnom vlasništvu. Čak i prije samostalnosti, tijekom druge polovice 1980-ih, slovenska se ekonomija bila odvojila od jugoslavenske te uvela ekonomske reforme u smjeru tržišta i privatnog vlasništva. Gospodarska politika sastojala se od upravljane tečajne politike, razborite monetarne politike (s korištenjem sterilizacije prekomjernog deviznog priljeva), razborite fiskalne politike (s proračunskim deficitom između 1 i 2% BDP-a u prosjeku). Do 1995. inflacija je brzo pala na ispod 10%, a od 1993. nadalje rast BDP-a je dosegnuo prosječnu stopu od 4%. Istovremeno je vanjski račun ostao blizu ravnoteže. Domaći i vanjski dug nisu su se značajno povećali. S razumnom mjerom osjetljivosti za socijalna pitanja, Slovenija je uspjela zadržati snažnu srednju klasu (jamstvo političke stabilnosti) i spriječila osiromašenje kritičnih skupina stanovništva: seljaka, umirovljenika, mladih i nezaposlenih.¹²⁹

Lavrač (2010) navodi da je presudan čimbenik u ranom prihvaćanju eura bilo pravovremeno ispunjavanje kriterija inflacije. Naime, Slovenija je nakon svog nacionalnog plana usvajanja eura iz studenog 2003. godine, uspjela u naumu spuštanja razine inflacije, konačno se približivši razini referentne vrijednosti Maastrichtskog kriterija inflacije u 2005. godini. Samo pola godine nakon usvajanja eura 2007., inflacija je ponovno počela rasti. Otprilike godinu dana, do sredine

¹²⁸ Lavrač, V. (2010): Inclusion of Slovenia in the euro area and perspectives of enlargement after the global financial crisis, Working paper, Institute for Economic Research, Ljubljana, Slovenija, tekst iz sažetka, raspoloživo na: <https://bit.ly/3jq3zxP> [07.02.2021.].

¹²⁹ Štiblar, F. (2012): Iskustvo Slovenije s eurom i implikacije za Hrvatsku, 4. Zagrebački ekonomski forum, Zaklada Friedrich Ebert, Zagreb, str. 31, raspoloživo na: <https://bit.ly/2N8j81e> [07.02.2021.].

2008. godine, Slovenija je bilježila najvišu stopu inflacije među svim zemljama europodručja i prema tome bi znatno premašila Maastrichtski kriterij inflacije. Tek pred kraj 2008. godine, inflacija se, kao posljedica globalne financijske krize, ponovno smirila i približila prosječnim brojkama eurozone.¹³⁰ Kretanje stopa inflacija bio je rezultat rasta globalnih cijena hrane i energije, čije su se posljedice manifestirale u poskupljenju potrošačke košarice zemalja.¹³¹

Općenito gledajući, konverzija je imala blage učinke na ukupnu inflaciju u zemljama koje su uvele euro. No, zanimljivo je primijetiti državne razlike glede građanske percepcije o inflaciji. U tom kontekstu, građani većine europskih zemalja smatrali su da je usvajanje eura izazvalo značajan rast cijena. Što se tiče Slovenije, zabilježeno je povoljno kretanje percipirane inflacije u odnosu na stvarno zabilježenu inflaciju. Blagotvoran učinak na javno mnijenje imala je dobra informiranost građana o novoj valuti i iskustvima starijih država članica s uvođenjem eura. Pored toga, koristila je i dobro organizirana kampanja tijekom koje su potrošači upozoreni na pretjerani rast cijena pojedinih proizvoda.¹³² Glede deficita javnih financija, Lavrač (2010) ističe kako je ovaj kriterij bio i ostalo u manje-više skromnim granicama, barem u usporedbi s nekim drugim zemljama EU-a, i definitivno je ostao s marginom unutar granica Maastrichta ili SGP-a od 3% BDP-a. U vrijeme procjene spremnosti Slovenije za prihvaćanje eura fiskalni je deficit iznosio oko 1%, a nakon usvajanja eura Slovenija je čak uspjela fiskalni deficit približiti nuli.¹³³

Osvrćući se na visoku korelaciju stope rasta BDP-a s eurozonom, Šarić (2017) konstatira kako se Slovenija kvalitetno pripremila za uvođenje eura, te po ulasku u eurozonu tu okolnost uspješno iskoristila za svoju dobrobit. U svojoj doktorskoj disertaciji, autor potvrđuje slovensku ranu pripremljenost na euro, opisanu na početku ovog potpogavlja. Navodi kako je od svih zemalja pristupnica u prvom desetljeću 21. stoljeća, od trenutka donošenja programa o pristupanju Monetarnoj uniji, ali i ranije, Slovenija pripremala i provodila adekvatnu ekonomsku strategiju. Naime, slovenska ekonomska politika, državu je vodila ka makroekonomskoj stabilnosti, a u prvom redu fiskalnoj ravnoteži i ravnoteži u bilanci plaćanja.

¹³⁰ Lavrač, V. (2010): Inclusion of Slovenia in the euro area and perspectives of enlargement after the global financial crisis, Working paper, Institute for Economic Research, Ljubljana, Slovenija, str. 2, raspoloživo na: <https://bit.ly/3jq3zxp> [07.02.2021.].

¹³¹ Kersan-Škabić, I., Mihaljević, A. (2010): Nove zemlje članice EU i EMU - konvergencija i financijska kriza. Ekonomski vjesnik, 12-26, XXIII (1), str. 14, raspoloživo na: <https://hrcak.srce.hr/57830> [07.02.2021.].

¹³² Pufnik, A. (2018): Učinci uvođenja eura na kretanje potrošačkih cijena i percepcije inflacije: pregled dosadašnjih iskustava i ocjena mogućih učinaka u Hrvatsko, Privredna kretanja i ekonomska politika, 129-159, 27 (1 (142)), str. 137-140, raspoloživo na: <https://hrcak.srce.hr/208249> [07.02.2021.].

¹³³ Lavrač, V. (2010): Inclusion of Slovenia in the euro area and perspectives of enlargement after the global financial crisis, Working paper, Institute for Economic Research, Ljubljana, Slovenija, str. 2, raspoloživo na: <https://bit.ly/3jq3zxp> [07.02.2021.].

Analizirajući korelaciju šokova ponude i potražnje odabranih zemalja s eurozonom za razdoblje od 1999. - 2014. godine, Šarić zamjećuje kako je Slovenija jedna od zemalja CEE regije¹³⁴ koje su najviše uspjele sinkronizirati svoje poslovne cikluse s ciklusima na području Ekonomske i monetarne unije u cjelini.¹³⁵

Povodom 10. godišnjice eura u Sloveniji, nacionalni statistički ured objavio je kratki pregled promjena tijekom tog perioda. Između ostalog, ukazano je na porast cijena u 2015. godini u odnosu na 2006. Mjerene harmoniziranim indeksom potrošačkih cijena (HICP)¹³⁶ cijene u Sloveniji su porasle u prosjeku za 20,2%, a u EMU za 15,2%. Pojedine skupine proizvoda, poput ugostiteljskih te uslužnih, značajno su porasle. Kao jedan od primjera navodi se šalica kave u kafiću, čija je prosječna cijena u 2006. iznosila 81 cent, dok je u 2015. godini bila bitno veća i to 1,20 eura. Međutim, spominju se i brojni pozitivni utjecaji kao što su pad kamatnih stopa, veći opseg slovenske međunarodne trgovine i ulaganja, putovanja stanovništva kao i veći broj turista u državi. Brojčano govoreći, harmonizirana dugoročna kamatna stopa za potrebe procjene konvergencije u Sloveniji se smanjila s 4,23% početkom 2007. na 1,61% krajem 2015., Nadalje, u odnosu na 2006. godinu, Slovenija je u 2015. zabilježila rast izvoza robe za 41% i uvoza robe za 27%. Na razini tih usporednih godina, broj noćenja se povećao za 34%, a broj dolazaka za 58%. U 2015. prosječna mjesečna neto plaća u Sloveniji bila je u prosjeku veća za 31% u odnosu na 2006., a BDP po stanovniku veći za 19%.¹³⁷

5.2. Iskustva Slovačke

Slovačka je posljednja članica EU koja je pristupila ERM 2 mehanizmu, i to u studenom 2005. što je tek godinu i pol dana od ostvarenja punopravnog članstva. Nakon četiri godine sudjelovanja u Tečajnom mehanizmu, Slovačka je 2009. godine svoju dotadašnju valutu slovačku krunu (SKK) zamijenila eurom.

Kao i u slučaju prethodne države, Slovačka nije imala previše poteškoća s usvajanjem jedinstvene europske valute. No, za razliku od Slovenije koja je euro uvela u pretkriznoj 2007.

¹³⁴ Eng. Central and Eastern Europe, je pojam koji se odnosi na zemlje srednje Europe, Baltika, Istočne Europe i Jugoistočne Europe tj. države Balkana.

¹³⁵ Šarić, V. (2017): Monetarna integracija Republike Hrvatske u europsku monetarnu uniju, Doktorska disertacija, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Fakultet ekonomije i turizma „Dr. Mijo Mirković“, str. 180-192, raspoloživo na: <https://bit.ly/3a4labE> [07.02.2021.].

¹³⁶ Eng. the Harmonised Index of Consumer Prices

¹³⁷ Internet, raspoloživo na: <https://bit.ly/3a4LQsA> [07.02.2021.].

godini, Slovačka je to napravila za vrijeme najdubljeg dijela globalne recesije 2009.¹³⁸ Slovačko gospodarstvo suočilo se s padom vanjske trgovine, a BDP je pao za više od 5% u 2009. godini. No, unatoč početnom padu slovačkog BDP-a, koji je bio izraženiji nego u zemljama EU izvan eurozone, prema analizi Slovačke nacionalne banke, država je u od 2009. do 2013. zabilježila veći ukupni rast performansi i produktivnosti nego što bi to bio slučaj da euro nije uveden.¹³⁹

Odlučnost Slovačke ka pristupanju EU, vidljiva je od same uspostave državne neovisnosti 1993. godine. Još tada, članstvo u Uniji je prepoznato i definirano kao jedno od prioritarnih pitanja slovačke vanjske politike. Slovački odnosi sa EU, karakterizirani su dobrom pravnom i institucionalnom stabilnošću od samog početka pristupnog procesa. Ti odnosi imaju svoje temelje još od vremena bivše federalne države. Naime, već je Čehoslovačka Socijalistička Republika, imala naum pridružiti se EZ-u,¹⁴⁰ tako da se to nasljeđe nastavilo htijenjem neovisne Slovačke da se priključi EU.¹⁴¹ Prva široka rasprava o prednostima i nedostacima usvajanja eura u Slovačkoj odvila se u stručnim krugovima u razdoblju od 2002. do 2003. godine, dakle i prije pristupa države Uniji. Već 2003. godine nadležna nacionalna tijela izradila su Strategiju usvajanja eura u Slovačkoj, u kojoj su analizirane ekonomske posljedice ulaska u europodručje.¹⁴²

Na osnovi razvoja gospodarstva i razmatranja tekućih gospodarskih reformi, 2004. godine omogućeno je utvrđivanje detaljnog vremenskog rasporeda pridruživanja eurozoni. Temeljno pitanje je bilo: „*kada će Slovačka biti u stanju ispuniti Maastrichtske kriterije na održiv način?*“. Odgovor na pitanje dan je u konkretizaciji Strategije usvajanja eura u Republici Slovačkoj, prema kojoj bi to bilo tijekom 2007. godine. Obzirom na to, postavljen je i ciljni datum usvajanja eura, a to je bio početak 2009. godine.¹⁴³ Šľachtová (2009), tvrdi da su gospodarske reforme bile potrebne ne samo zbog interesa Slovačke za uvođenje eura, već poglavito zato što su bile jedini način za postizanje brzog i dugoročno održivog gospodarskog rasta, a time i životnog standarda slovačkih građana. Preduvjet dosljedne provedba reformi

¹³⁸ Deskar-Škrbić, M., Kunovac, D. (2020): Twentieth anniversary of the euro: why are some countries still not willing to join? Economists' view, HNB, str. 15, raspoloživo na: <https://www.hnb.hr/-/s-039> [11.02.2021.].

¹³⁹ Národná banka Slovenska, (2018): Vyhodnotenie prínosov eura – po 10 rokoch, Analytický komentár, str. 2, raspoloživo na: <https://bit.ly/3dcicnm> [15.02.2021.].

¹⁴⁰ Čehoslovačka Socijalistička Republika i EZ su čak potpisali sporazum o pridruživanju, međutim on ipak nije stupio na snagu.

¹⁴¹ Šľachtová, M. (2009): Aspekty implementácie zavedenia Eura v SR, Diplomová práca, Bankovní institut vysoká škola Praha, Zahraničná vysoká škola Banská Bystrica, str. 11, raspoloživo na: <https://bit.ly/3qg54Ba> [11.02.2021.].

¹⁴² National Bank Of Slovakia (2006): The Effects of euro Adoption on the Slovak Economy, Working and Discussion Papers, str. 2, raspoloživo na: <https://bit.ly/2Nr7IFE> [13.02.2021.].

¹⁴³ Ibid.

Vlade Republike Slovačke, rezultirao je zdravom poslovnom klimom, fleksibilnim tržištem rada i stabilnim makroekonomskim okruženjem.¹⁴⁴

Slovačka je uspjela zadovoljiti postavljene vremenske rokove, te je usvojila euro na predviđeni datum, 1. siječnja 2009. godine. Povodom 10-te obljetnice zajedničke valute, član Izvršnog odbora ESB-a, Yves Mersch, istaknuo je impresivne napretke države tijekom i nakon procesa tranzicije u europodručje te prihvaćanja eura. Naveo je kako se veliki dio uspjeha države temelji na izvanrednoj institucionalnoj transformaciji u kontekstu pridruživanja EU. Mogućnost eurointegracije, bilo je vanjsko sidro koje je potaklo bitne državne reforme. Osnovom toga, realizirana je dojmrljiva stvarna konvergencija životnog standarda prema prosjeku EU.¹⁴⁵ BDP po stanovniku u Slovačkoj povećao se za 94% između 2003. i 2017. godine, što znači da se životni standard u ovom razdoblju gotovo udvostručio.¹⁴⁶

Opisujući vidljive pomake, Mersch je priopćio: „*U roku od samo tri desetljeća Slovačka je izvršila izvanredan gospodarski prijelaz iz centralno planiranog gospodarstva u tržišno gospodarstvo koje je usko integrirano u jedinstveno europsko tržište.*“¹⁴⁷ Međutim, tom prilikom je i apelirao kako ne treba smatrati da je uspjeh zagarantiran ni samim članstvom u Uniji, a ni prihvaćanjem zajedničke valute. Stoga tvrdi da su neumorni naponi u potrazi za institucionalnom kvalitetom i dobrim upravljanjem, ključni u povećavanju kapaciteta zemlje za dugoročan rast.¹⁴⁸

Procjenjujući blagodati eura nakon 10 godina, Nacionalna Banka Slovačke¹⁴⁹ iznosi kako je zajednička valuta imala pozitivnih učinaka. No, stvarne koristi od eura bile su niže od očekivanih. Globalna gospodarska kriza i dužnička kriza u europodručju odigrali su važnu ulogu, negativno utječući na globalna gospodarska kretanja. Također, smatra se da su određene koristi od uvođenja eura mogle biti ostvarene i prije prijelaza 2008. na 2009. godinu. Disciplina u fiskalnoj politici i dodatne strukturne reforme same su koristile gospodarstvu, ali bez motivacije za usvajanje eura ipak bi ih bilo teže provesti. Isto tako, strana su ulaganja realizirana

¹⁴⁴ Šľachtová, M. (2009): Aspekty implementácie zavedenia Eura v SR, Diplomová práca, Bankovní institut vysoká škola Praha, Zahraničná vysoká škola Banská Bystrica, str. 12, raspoloživo na: <https://bit.ly/3qg54Ba> [13.02.2021.].

¹⁴⁵ Internet, raspoloživo na: <https://bit.ly/3b7E511> [13.02.2021.].

¹⁴⁶ Internet, raspoloživo na: <https://bit.ly/2NzhghT> [13.02.2021.].

¹⁴⁷ Ibid.

¹⁴⁸ Ibid.

¹⁴⁹ Izv. Národná banka Slovenska

i prije datuma uvođenja eura, ali opet, temeljem očekivanja ulagača da se će se država pridružiti europodručju.¹⁵⁰

Zaključno razmatranje analitičkog osvrta Slovačke nacionalne banke, jest da su potvrđene uobičajeno očekivane koristi od eura – a to su one koje su povezane s nižim transakcijskim troškovima. Uklonjen je tečajni rizik u vanjskoj trgovini s europodručjem dok je rizik trgovanja sa zemljama izvan eurozone smanjen. S druge strane, ukupne koristi eura ipak su bile su niže od očekivanih zbog negativnih učinaka globalne ekonomske krize i dužničke krize u eurozoni. Globala kriza znatno je usporila rast međunarodne trgovine, i to za više nego duplo u cijelom svijetu. Kako je trgovina trebala biti glavni kanal kroz koji će Slovačka imati koristi od eura, rast nacionalne trgovine u okruženju globalno sporije trgovine bio je znatno izazovniji. Drugi razlog sporijeg rasta trgovine je nepostojanje temeljnih gospodarskih reformi u posljednjih deset godina. Gubitak institucionalne konkurentnosti u odnosu na zemlje na sličnoj razini razvoja pogoršalo je sposobnost Slovačke da se učvrsti na stranim tržištima. Rast vanjske trgovine i BDP-a povećao se za oko pola manje od očekivanog. S druge strane, inflacija i troškovi kamata bili su niži od očekivanih.¹⁵¹

Na konferenciji Koristi i troškovi uvođenja eura: hrvatske perspektive i iskustva drugih, koja je održana u prosincu 2017. godine, upravo su najistaknutiji stručnjaci za pitanja eura u Slovačkoj podijelili svoje uvide o usvajanju europske valute. Peter Kažimír,¹⁵² koji trenutno služi kao guverner Nacionalne Banke Slovačke, te Elena Kohútiková,¹⁵³ koja je od 2006. godine zamjenica generalnog direktora VÚB banke, osvrnuli su se na zahtjevnost procesa usvajanja eura. Kažimír je naglasio kako je put do eura težak te zahtijeva čvrstu odluku i podršku javnosti i političkih elita. Kohútiková je pojasnila kako je Slovačka provela duboke strukturne reforme te da je prije ulaska u europodručje promijenjena gospodarska slika zemlje. Euro je instrument koji može pomoći i građanima i poduzetnicima, ali fiskalna politika je preduvjet za zdravu ekonomsku politiku države, kazala je Kohútiková.¹⁵⁴

¹⁵⁰ Národná banka Slovenska, (2018): Vyhodnotenie prínosov eura – po 10 rokoch, Analytický komentár, str. 1-3, raspoloživo na: <https://bit.ly/3dcicnm> [15.02.2021.].

¹⁵¹ Ibid. str. 5.

¹⁵² Za vrijeme održavanja konferencije Kažimír je služio kao ministar financija Slovačke.

¹⁵³ Kohútiková je aktivno sudjelovala u izradi strategije za usvajanje eura u Slovačkoj i u njegovu uvođenju.

¹⁵⁴ Internet, raspoloživo na: <https://bit.ly/3aXU2eB> [15.02.2021.].

6. ZAKLJUČAK

Ovaj je rad imao za cilj pojasniti efekte zamjene nacionalne valute, hrvatske kune za zajedničku valutu članica eurozone, a to je euro. Povijesna pozadina jedinstvene europske valute karakterizirana je dugim i kompleksnim razvojnim procesom, ali i oprečnim mišljenjima o njezinoj valjanosti i održivosti. Iako je danas u postojanju, točnije u fizičkom optičaju već više od 15 godina, prelazak na euro i dalje se nameće kao složeno pitanje s nizom implikacija. Tim više što je usvajanje eura, tj. potpuna integracija u eurozonu obvezatni konačni ishod ulaska u EU. Shodno tomu, sve države koje teže pristupanju zajednici europskih zemalja u vidu moraju imati nužnost obuhvatne procjene ove prekretnice. Svaka nova članica EU mora oblikovati strategiju pomoću koje će postupak usvajanja eura biti optimalno tempiran. Drugim riječima, prije samog procesa prelaska na zajedničku valutu, država mora stvoriti niz podupirućih okolnosti zbog kojih će ta promjena te njezine posljedice rezultirati većim blagodatima nego teškoćama. S druge strane i sama europska zajednica putem tzv. Maastrichtskih kriterija nastoji osigurati što veću podobnost tj. spremnost članice za preuzimanje eura i sudjelovanje u eurozoni.

Republika Hrvatska članica je EU od 2013. godine i već od tada je jasno izražavana želja za preuzimanjem eura kao službene nacionalne valute. Međutim, zbog činjenice ne udovoljavanja svim preduvjetima procesa, hrvatski put ka formalnom usvajanju eura doživio je višegodišnji poček. Naime, tek krajem 2020. godine Hrvatskoj je omogućeno pravo sudjelovanja u zadnjem koraku, a to je ulazak u tečajni mehanizam ERM 2. Nekoliko godina prije ovoga, nadležna državna tijela pristupila su postupku razrade detaljne strategije za uvođenje eura s ciljem formiranja službenog plana zamjene hrvatske kune za zajedničku europsku valutu. Dokument poznat kao Eurostrategija finaliziran je 2018. godine, te je tim putem i široj javnosti ustupljen uvid u očekivane prednosti kao i nedostatke eura za Hrvatsku. Ono što je vidljivo opisano ali i konkretno naglašeno u ovom dokumentu jest da je krajnji ishod usvajanja eura za državu pozitivan. Napominje se kako prednosti nadmašuju nedostatke, a koji, osim što su manjeg značaja, i kratkoročnije naravi.

Naposljetku, ono što valja uzeti iz ovog izlaganja a navedeno je i u službenim izjavama pa i u strateškom dokumentu, jest to da sve ciljane političke mjere imaju potrebu biti izvršene i bez obzira na želju za skorašnjim uvođenjem eura. Obzirom na činjenicu ulaska u ERM 2, Hrvatska je nesumnjivo na putu ka punoj integraciju u europodručje s jedinstvenom valutom. Stoga fokus

treba biti na kvaliteti provođenja mjera koje su kreirane kako bi državu približile standardima eurozone, i prije nego li dođe do samog prelaska na euro. Bez obzira na to hoće li željena promjena biti ostvarena unutar minimalnog roka ili ne, svakako treba uložiti napor glede strukturiranog promicanja nacionalnog rasta i razvitka.

LITERATURA

1. Bilas, V. (2005): Teorija optimalnog valutnog područja; euro i Europska monetarna unija, Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu, 39-53, 3 (1), [Internet], raspoloživo na: <https://hrcak.srce.hr/26211> [18.02.2021.].
2. Brkić, L., Kotarski, K. (2008): Euroizacija, monetarna unija i vjerodostojnost monetarne politike, Anali Hrvatskog politološkog društva, 443-460, 5 (1), [Internet], raspoloživo na: <https://hrcak.srce.hr/35428> [18.02.2021.].
3. Bukovšak, M., Čudina, A. i Pavić, N. (2018): Utjecaj uvođenja eura u Hrvatskoj na međunarodnu razmjenu i inozemna izravna ulaganja, Privredna kretanja i ekonomska politika, 95-128, 27 (1 (142)), [Internet], raspoloživo na: <https://hrcak.srce.hr/208247> [04.03.2021.].
4. Buti, M., Van den Noord, P. (2009): THE EURO: PAST SUCCESSES AND NEW CHALLENGES, National Institute Economic Review, 68-85, (208), [Internet], raspoloživo na: <http://www.jstor.org/stable/23880760> [26.01.2021.].
5. Cuyvers, A. (2017): The Road to European Integration. In Cuyvers A., Ugirashebuja E., Ruhangisa J., Ottervanger T. (Eds.), East African Community Law: Institutional, Substantive and Comparative EU Aspects, 22-42, Brill, Leiden; Boston, [Internet], raspoloživo na: <http://www.jstor.org/stable/10.1163/j.ctt1w76vj2.6> [26.01.2021.].
6. Ćorić, T., Deskar-Škrbić, M. (2017): Croatian path towards the ERM 2: Why, when and what can we learn from our peers?. Ekonomski pregled, 611-637, 68 (6), [Internet], raspoloživo na: <https://hrcak.srce.hr/191143> [07.02.2021.].
7. Ćorić, T., Mesić, M. (2012): Tečajni mehanizam ERM 2: Iskustvo Estonije, Ekonomska misao i praksa, 621-638, (2), [Internet], raspoloživo na: <https://hrcak.srce.hr/94167> [02.02.2021.].
8. Deskar-Škrbić, M., Kunovac, D. (2020): Twentieth anniversary of the euro: why are some countries still not willing to join? Economists' view, HNB, [Internet], raspoloživo na: <https://www.hnb.hr/-/s-039> [07.02.2021.].
9. Enderlein, H., Rubio, E. (2014): 25 years after the Delors report: Which lessons for Economic and monetary union?, Jacques Delors Institute (Notre Europe), Paris, [Internet], raspoloživo na: <https://bit.ly/36uF3pZ> [31.01.2021.].
10. Faulend, M., et. al. (2005): Kriteriji Europske unije s posebnim naglaskom na ekonomske kriterije konvergencije - Gdje je Hrvatska?, Hrvatska narodna banka, Zagreb, [Internet], raspoloživo na: <https://bit.ly/3r4vg1K> [31.01.2021.].

11. Fink, G., Salvatore, D. (1999): Benefits and Costs of European Economic and Monetary Union, *The Brown Journal of World Affairs*, 187-194, 6(2), [Internet], raspoloživo na: <http://www.jstor.org/stable/24590378> [24.02.2021.].
12. Godby, R., Anderson, S. (2016): *Greek Tragedy, European Odyssey: The Politics and Economics of the Eurozone Crisis*, Verlag Barbara Budrich: Opladen; Berlin; Toronto, [Internet], raspoloživo na: <https://www.jstor.org/stable/j.ctvdf043j> [21.02.2021.].
13. Hrvatska Narodna Banka (2020): Put do eura, Izlaganje na konferenciji "Hrvatsko novčano tržište", [Internet], raspoloživo na: <https://bit.ly/3svotyS> [02.02.2021.].
14. Hudec, M. (2018): The Development of International Economic and Monetary Cooperation in Europe, *Studia commercialia Bratislavensia*, 28-41, 11(39), [Internet], raspoloživo na: <https://bit.ly/3ad1r8v> [27.01.2021.].
15. Kersan-Škabić, I., Mihaljević, A. (2010): Nove zemlje članice EU i EMU - konvergencija i financijska kriza. *Ekonomski vjesnik*, 12-26, XXIII (1), [Internet], raspoloživo na: <https://hrcak.srce.hr/57830> [07.02.2021.].
16. Kotarski, K. (2019): The Political Economy of Euro Introduction to Croatia: A Golden Goose or a Stinging Viper?. Zagreb: Hanns-Seidel-Stiftung, [Internet], raspoloživo na: <https://bit.ly/2ZTxw0n> [08.03.2021.].
17. Lavrač, V. (2010): Inclusion of Slovenia in the euro area and perspectives of enlargement after the global financial crisis, Working paper, Institute for Economic Research, Ljubljana, Slovenija, [Internet], raspoloživo na: <https://bit.ly/3jq3zxp> [07.02.2021.].
18. Lörinc, H. (2002): EU AND EMU ACCESSION – WHETHER AND HOW THE DECISIONS DIFFER? *Society and Economy*, 161-172, 24(1), [Internet], raspoloživo na: <http://www.jstor.org/stable/41471931> [24.02.2021.].
19. Mintas-Hodak, Lj. (ur.) (2004): *Uvod u Europsku uniju*, Mate, Zagreb.
20. Mody, A. (2018): *EuroTragedy: A Drama in Nine Acts*, Oxford University Press, New York, NY, USA.
21. Národná banka Slovenska, (2018): Vyhodnotenie prínosov eura – po 10 rokoch, Analytický komentár, [Internet], raspoloživo na: <https://bit.ly/3dcicnm> [15.02.2021.].
22. National Bank Of Slovakia (2006): The Effects of euro Adoption on the Slovak Economy, Working and Discussion Papers, [Internet], raspoloživo na: <https://bit.ly/2Nr7IFE> [13.02.2021.].
23. Primorac, Ž. (2018): Plusevi i minusi zajedničke valute u Perspektive – ožujak 2018., 8 (1) Zagrebačka inicijativa.

24. Pufnik, A. (2018): Učinci uvođenja eura na kretanje potrošačkih cijena i percepcije inflacije: pregled dosadašnjih iskustava i ocjena mogućih učinaka u Hrvatsko, Privredna kretanja i ekonomska politika, 129-159, 27 (1 (142)), [Internet], raspoloživo na: <https://hrcaj.srce.hr/208249> [07.02.2021.].
25. Radošević, D. (2012): Kapitalni tokovi, tečaj i Europska monetarna unija, Visoka škola međunarodnih odnosa i diplomacije, Naklada Jesenski i Turk, Zagreb.
26. Stiglitz, J. E. (2017): Euro: Kako zajednička valuta prijeti budućnosti Europe, Profil knjiga, Zagreb.
27. Šarić, V. (2017): Monetarna integracija Republike Hrvatske u europsku monetarnu uniju, Doktorska disertacija, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Fakultet ekonomije i turizma „Dr. Mijo Mirković“, [Internet], raspoloživo na: <https://bit.ly/3a4labE> [07.02.2021.].
28. Šfachtová, M. (2009): Aspekty implementácie zavedenia Eura v SR, Diplomová práca, Bankovní institut vysoká škola Praha, Zahraničná vysoká škola Banská Bystrica, [Internet], raspoloživo na: <https://bit.ly/3qg54Ba> [11.02.2021.].
29. Šonje, V. (2018): Neutemeljen strah od zajedničke valute, u Perspektive – ožujak 2018., 8 (1) Zagrebačka inicijativa.
30. Šonje, V. (2019): Euro u Hrvatskoj: Za i protiv, Arhivanalitika d.o.o., Zagreb.
31. Štiblar, F. (2012): Iskustvo Slovenije s eurom i implikacije za Hrvatsku, 4. Zagrebački ekonomski forum, Zaklada Friedrich Ebert, Zagreb, [Internet], raspoloživo na: <https://bit.ly/2N8j81e> [07.02.2021.].
32. The European Central Bank (2008): The European System of Central Banks, [Internet], raspoloživo na: <https://bit.ly/3quo0MN> [28.01.2021.].
33. Ungerer, H. (1997): A Concise History of European Monetary Integration: From EPU to EMU, Quorum books, Westport, CT, USA.
34. Vaubel, R. (1990): Currency Competition and European Monetary Integration, The Economic Journal, 936-946, 100 (402), [Internet], raspoloživo na: <https://doi.org/10.2307/2233670> [18.02.2021.].
35. Vlada Republike Hrvatske, Hrvatska Narodna Banka (2018): Strategija za uvođenje eura kao službene valute u Hrvatskoj, [Internet], raspoloživo na: <https://euro.hnb.hr/-/hp24122020> [04.03.2021.].
36. Vlada Republike Hrvatske, Hrvatska Narodna Banka (2020): Nacionalni plan zamjene hrvatske kune eurom, [Internet], raspoloživo na: <https://euro.hnb.hr/-/hp24122020> [03.02.2021.].

37. Zestos, G. K., Benedict, J. M. (2018): European Monetary Integration: A History, [Internet], raspoloživo na: <https://bit.ly/2MqxedX> [26.01.2021.].
38. Žigman, A. (2018): Lista briga i izazova, u Perspektive – ožujak 2018., 8 (1) Zagrebačka inicijativa.

Internetski izvori

1. <https://bit.ly/3chrG02> [26.01.2021.].
2. <https://bit.ly/39wYVur> [31.01.2021.].
3. <https://bit.ly/2Nyp0km> [31.01.2021.].
4. <https://bit.ly/3ku8C0T> [31.01.2021.].
5. <https://bit.ly/2YxWMZb> [31.01.2021.].
6. <https://bit.ly/3cvraMd> [02.02.2021.].
7. <https://bit.ly/2Lbf6nY> [02.02.2021.].
8. <https://bit.ly/3pU6CR6> [02.02.2021.].
9. <https://euro.hnb.hr/-/hp24122020> [03.02.2021.].
10. <https://bit.ly/3a4LQsA> [07.02.2021.].
11. <https://bit.ly/3b7E511> [13.02.2021.].
12. <https://bit.ly/2NzhghT> [13.02.2021.].
13. <https://bit.ly/3aXU2eB> [15.02.2021.].
14. <https://bit.ly/3c0Pm79> [04.03.2021.].
15. <https://bit.ly/3sXDslm> [08.03.2021.].
16. <https://bit.ly/3rLgPQM> [08.03.2021.].

POPIS SLIKA I TABLICA

Slika 1: Koordinacijska tijela u postupku uvođenja eura 21

Tablica 1: Konvergenijski kriteriji 17

Tablica 2: Tijek procesa zamjene valute 22

SAŽETAK

Ključne riječi: *zamjena nacionalne valute, potpuna euroizacija, konvergencijski kriteriji*

Zajednička europska valuta – euro usvojena je 1990-ih godina, nakon višedesetljetnog procesa stvaranja uvjeta za njezinu realizaciju. Valuta je puštena u fizički opticaj početkom 2002. godine, postavši tako zakonsko sredstvo plaćanja kod dvanaest država članica EU. Prema podacima Europske komisije, euro je danas službena valuta za oko 340 milijuna ljudi unutar europodručja. Taj broj obuhvaća 19 od 27 (trenutnih) država članica EU, što znači da će se i dalje povećavati, budući je usvajanje jedinstvene europske valute ugovorna obveza svih pripadnika europske zajednice. Put prema euru, odnosno zamjeni nacionalne valute za nj, ovisi o nizu unutarnjih ali i vanjskih okolnosti, sukladno čemu nije vremenski definirano kada bi se ta promjena trebala dogoditi. Novo pridošle članice tempiraju ovaj proces na svojstven način, te se po ocijeni spremnosti odlučuju za posljednji korak, a to je ulazak u Europski tečajni mehanizam, tj. ERM 2. Hrvatska je tečajnom mehanizmu ERM 2 pristupila 10. srpnja 2020. godine, te bi sada trebala barem dvije uzastopne godine poštivati njegove odrednice. Obzirom na to najoptimističniji (i željeni) razvoj situacije jest da Republika Hrvatska već početkom 2023. godine zamjeni kunu za euro. Očekivanja u vezi s ispunjenjem ove značajne prekretnice stoga su neizbježna, ali ne i u potpunosti pozitivna. Naime, s osvitom eura uslijedit će značajne promjene - neke s povoljnim, a neke s nepovoljnim učinkom. Imajući to u vidu, nadležna državna tijela su i prije ulaska Hrvatske u ERM 2, pristupila obuhvatnoj analizi te razvila tzv. Eurostrategiju. Ono što službena nacionalna strategija, ali i niz neovisnih elaboracija na raznolike aspekte zamjene kune za euro u konačnici ističu jest prevaga pozitivnih strana. Sukladno čemu, konstatira se da je uvođenje eura za Hrvatsku poželjan potez. Sveukupnom zaključku valja nadodati i da Hrvatska ima priliku učiti iz iskustava drugih članica EU, i tim putem ublažiti neke očekivane negativnosti uvođenja eura.

SUMMARY

Key words: *replacement of national currency, full euroization, convergence criteria*

The common European currency - the euro - was adopted in the 1990s, after a decades-long process of creating the conditions for its realization. The currency was put into physical circulation in early 2002, becoming the legal tender in twelve EU member states. According to the European Commission, as of today, euro is the official currency for about 340 million people within the euro area. This number includes 19 of the 27 (current) EU Member States, which means that it will continue to increase, as the adoption of the single European currency, is a contractual obligation for all members of the European Community. The path to the euro, i.e. the replacement of the national currency for it, depends on a number of internal and external circumstances. That being said, a time limit has not been set in place for when exactly this change should occur. The new members time the process of euro adaptation as they see fit, and after the assessment of their readiness decide upon the final step, which is to partake in the European Exchange Rate Mechanism, i.e. ERM 2. Croatia joined the ERM 2 exchange rate mechanism on July 10, 2020, and now has to adhere to its guidelines for at least two consecutive years. Given this, the most optimistic (and desired) turn of events is that the Republic of Croatia manages to exchange the kuna for the euro at the beginning of 2023. Expectations regarding the fulfilment of this significant milestone are therefore inevitable, but not entirely positive. Namely, with the rise of the euro, significant changes will ensue - some with a favourable and some with an unfavourable effect. With this in mind, the competent state bodies have approached a comprehensive analysis and developed the so-called Eurostrategy, even before Croatia's entry into ERM 2. What the official national strategy, but also a series of independent elaborations on various aspects of the exchange of the kuna for the euro, ultimately emphasize is the predominance of positive sides. Accordingly, it is stated that the introduction of the euro is a desirable move for Croatia. It should be added to the overall conclusion that Croatia has the opportunity to learn from the experiences of other EU members, and thus mitigate some of the expected negatives of euro adaptation.